

Vanhemmuuden tukeminen, kun perheessä on riippuvuutta

Päiväperhon perhekuntoutuksen työntekijöiden kokemuksia

Jenni Kangasniemi

Jenni Peltomäki

OPINNÄYTETYÖ
Huhtikuu 2023

Sosionomi AMK

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomin tutkinto-ohjelma

KANGASNIEMI, JENNI & PELTOMÄKI, JENNI:
Vanhemmuuden tukeminen, kun perheessä on riippuvuutta
Päiväperhon perhekuntoutuksen työntekijöiden kokemuksia

Opinnäytetyö 71 sivua, joista liitteitä 3 sivua
Huhtikuu 2023

Tammikuussa 2023 siirryttiin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluissa hyvinvointialueille. Uudistuksen myötä sosiaali- ja terveydenhuolto-palvelujärjestelmää on uudelleenorganisoitu ja integroitu myös perhepalveluiden osalta. Perheiden erityistason palveluiden tarpeen nähdään lisääntyvän tulevaisuudessa. Riippuvuussairauden, esimerkiksi päihderiippuvuuden, lisääntyminen yhteiskunnassa tulee huomioida vanhemmuuden tukemisessa ja lapsiperheiden palveluissa.

Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä perhetukikeskus Päiväperhon kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Päiväperhon perhekuntoutuksen henkilökunnan kokemuksia riippuvuuden vaikutuksista vanhemmuuteen ja vanhemmuuden tukemisen keinoista sekä niiden riittävydestä, kun perheessä on riippuvuutta. Tavoitteena oli tuoda esille toimivia menetelmiä ja kehityskohteita perheiden kuntoutuksessa henkilökunnan näkökulmasta. Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena.

Opinnäytetyön tulosten mukaan riippuvuus näyttäytyi monilla eri osa-alueilla vanhemmuudessa, vahvimmin turvallisuuden ja tunne-elämän teemoissa. Riippuvuuden ei kuitenkaan nähty automaattisesti tarkoittavan osaamattomuutta kaikilla vanhemmuuden osa-alueilla. Henkilökunta koki, että Päiväperhon perhekuntoutuksessa annettava tuki on riittävää ja se huomioi perheen yksilöllisen tilanteen ja tuen tarpeen. Yksilölliseen tuen tarpeeseen vastaava palvelu mahdollistettiin esimerkiksi erilaisten työmenetelmien ja ammatillisuuden avulla. Isoimpana kehityskohteena nähtiin riittävien henkilöstö- ja koulutusresurssien varmistaminen, mikä takaa jokaiselle asiakkaalle laadukkaan palvelun.

Pitkäaikaistutkimuksella voidaan saada arvokasta tietoa siitä, miten päihde-erityisyys vaikuttaa perhekuntoutuksen tuloksiin verrattuna perhekuntoutukseen, joka on suunnattu perheille, joissa ei ole tai ei ole ollut päihteiden haitallista käyttöä. Lapsen nostaminen tasavertaiseksi kuntoutujaksi vanhemman riippuvuudesta kuntouttamisen rinnalla on aihe, jonka tutkimisella ja kehittämisellä taataan lapselle entistä vahvempaa hyvinvointia.

Asiasanat: vanhemmuus, riippuvuus, vanhemmuustaidot, päihde, perhekuntoutus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KANGASNIEMI, JENNI & PELTOMÄKI, JENNI:
Supporting Parenting When There Is an Addiction in the Family
Employees' Experiences of Päiväperho's Family Rehabilitation

Bachelor's thesis 71 pages, appendices 3 pages
April 2023

The purpose of this study was to find out employees' experiences of how dependence impact on parenthood and ways to support parenthood in Päiväperho's family rehabilitation centre. The objective was to bring out employees point of view of good methods and development targets in family rehabilitation.

This study was carried out as a qualitative research. The material was collected by semi-structured interviews of six employees and was analysed through qualitative content analysis.

Dependence for example to drugs appeared in every sector of parenthood but did not absolutely define competence in every aspects of being a good parent. Noticing the individuality of the families and implementing methods and professionalism in rehabilitation were the key aspects that enabled sufficient support for families.

It should be remembered that despite the parents' needs in rehabilitation the child is the customer when it comes to child protection services. It requires more study and development keeping in mind the importance of child's rehabilitation. Also, it would be valuable to search by long term research the impact of the specificity of substance abuse to the family's rehabilitation compared to rehabilitation with no specification for harmful use of substance.

Key words: parenthood, dependence, parenting skills, intoxicant, family rehabilitation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	VANHEMMUUS	7
	2.1 Vanhemmuustaidot.....	7
	2.2 Tunnetaidot	10
3	RIIPPUVUUS	13
	3.1 Riippuvuuden määritelmä	13
	3.2 Vertaistuen merkitys.....	14
4	RIIPPUVUUS OSANA PERHETTÄ.....	17
	4.1 Päihteiden vaikutukset perheessä	17
	4.2 Teoreettinen viitekehys.....	22
5	MENETELMÄ JA TOTEUTUS	24
	5.1 Päiväperho tutkimusympäristönä.....	24
	5.2 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	25
	5.3 Laadullinen tutkimus.....	26
	5.4 Tutkimusprosessi.....	27
	5.5 Aineiston analyysiprosessi.....	28
6	TULOKSET	30
	6.1 Riippuvuuden vaikutukset vanhemmuustaitoihin	30
	6.2 Riippuvuusongelman huomioiminen perhekuntoutuksessa	37
	6.3 Tuen riittävyys perhekuntoutuksessa.....	42
	6.4 Henkilökunnan kehitysideat	45
	6.5 Merkitys palvelujärjestelmässä	50
7	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	53
8	POHDINTA	60
	8.1 Opinnäytetyön prosessin arviointi.....	60
	8.2 Opinnäytetyön luotettavuuden ja eettisyyden arviointi	62
	8.3 Kehittämisen- ja jatkotutkimusaiheet	64
	LÄHTEET	67
	LIITTEET	72
	Liite 1. Haastattelukysymykset	72
	Liite 2. Saatekirje.....	73
	Liite 3. Opinnäytetyön tutkimusaineiston sisällönanalyysi.....	74

1 JOHDANTO

Päihteiden haitallinen käyttö on lisääntynyt yhteiskunnassamme koskettaen enenevässä määrin myös lapsiperheitä. Päihteiden käytöstä puhuttaessa ei suoraan voida puhua riippuvuudesta, mutta sen katsotaan olevan aina jossakin määrin haitallista vanhemmuudelle ja lapsen turvalliselle kasvulle ja kehitykselle. Arvioiden mukaan noin kuusi prosenttia synnyttävistä äideistä Suomessa sairastaa päihderiippuvuutta, joka altistaa vuosittain 3500–5000 sikiötä päihteistä koituville haitoille (Nätkin 2006, 6).

Riippuvuusikäytymisen ja päihteiden käytön vaikutukset perhe-elämään ovat suuret ja ne tulee huomioida lapsi- ja perhepalveluissa entistä vahvemmin tulevaisuudessa. Lapsiperheitä tuetaan tarjoamalla lain velvoittamia palveluita ja tukimuotoja. Lastensuojelulaki turvaa lapsen suotuisaa kehitystä ja huolenpitoa sekä velvoittaa vanhemmuuden tukemiseen (Lastensuojelulaki 417/2007). Myös sosiaalihuoltolaki velvoittaa lapsen edun toteutumiseen kaikissa sosiaalihuollon toimissa (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014).

Avohuollossa perhekuntoutuspalvelua voidaan järjestää vastaamaan lastensuojelulain velvoittamia tukitoimia. Perhekuntoutuspalvelua voidaan toteuttaa myös tehostettuna perhetyönä, jolloin perheellä on lastensuojelun asiakkuus. Perhekuntoutus on kuntouttavaa, koko perheelle yksilöllisesti suunniteltua ja tavoitteellista työskentelyä. Kuntoutuksen tavoitteena on turvata lapsen kasvuolosuhteet ja tukea vanhempia kasvatustehtävässä sekä vahvistaa perheen voimavaroja. (Lastensuojelun käsikirja 2022.) Koemme, että perhekuntoutuksen parissa työskentelevällä henkilökunnalla on arvokasta tietoa jaettavaksi perhekuntoutuksessa tehtävän työn toimivista menetelmistä ja kehitysideoita, kun perheille suunnattuja kuntoutuspalveluita järjestetään tulevaisuuden hyvinvointialueilla.

Vuoden 2023 alussa palveluiden järjestämisvastuu siirtyi kunnilta hyvinvointialueille. Tampere on yksi 23 kunnasta, jotka ovat jatkossa osa Pirkanmaan hyvinvointialuetta. Siirtyminen hyvinvointialueille tarkoitti sosiaali- ja terveydenhuollon uudelleenorganisointia ja integraatiota. (Pirkanmaan hyvinvointialue n.da.) Opin- näytetyömme on toteutettu yhteistyönä perhetukikeskus Päiväperhon kanssa.

Opinnäytetyömme tutkii Päiväperhon perhekuntoutuksen henkilökunnan kokemuksia käytössä olevista työmenetelmistä, riippuvuussairauden huomioimisesta työssä ja merkitystä palvelujärjestelmässä sekä kehitysehdotuksia.

Opinnäytetyömme tarkoitus on selvittää Päiväperhon työntekijöiden kokemuksia vanhemmuuden tukemisen keinoista ja niiden riittävydestä, kun perheessä on riippuvuutta. Selvitämme myös, millaisia ajatuksia siirtyminen hyvinvointialueelle henkilökunnassa herättää. Opinnäytetyömme on rajattu tutkimaan Päiväperhon päihdeperhekuntoutuksen työntekijöiden ammatillisuuden ja työkokemuksen tuoma tärkeää tietoa ja ajatuksia kehitysmahdollisuuksista tulevaisuuden perhekuntoutuksessa tehtävässä työssä. Tutkimusaineisto koostuu työntekijöiden kokemuksista koskien perheitä, joissa on päihteiden haitallista käyttöä ja joilla on taustalla lastensuojelun asiakkuus.

Perhekuntoutuksen yhteydessä käytetään useita eri käsitteitä, kun puhutaan perheistä, joissa on päihteiden haitallista käyttöä. Opinnäytetyössämme käytämme käsitteitä päihdeperhekuntoutus, päihdekuntoutus ja perhekuntoutus.

2 VANHEMMUUS

2.1 Vanhemmuustaidot

Hyvät vanhemmuustaidot ovat sekä lapsen että vanhemman etu ja vanhemmuustaitoja on mahdollista vahvistaa ja kehittää. Vanhemmuustaidot luovat turvallisen pohjan elämälle ja auttavat perhettä jaksamaan arjessa. Vanhemmuuden rooli muuttuu myös lapsen kasvun ja kehityksen myötä. Vanhemman tulisikin tarkastella aika ajoin omaa toimintaansa vanhempana ja selvittää millaisia tarpeita lapsen eri kehitysvaiheisiin kuuluu. (Mieli 2022.)

Vanhemmaksi kasvaminen ja vanhemmuuteen valmistautuminen on pitkäkestoinen prosessi, johon vaikuttavat monet eri tekijät. Näitä voivat olla esimerkiksi omat lapsuudenkokemukset, kulttuuri, sekä yhteiskunnalliset arvot. (Mieli 2022; Trogen 2021, 19.) Näiden kasvu- ja valmistautumistekijöiden vaikuttavuus ei kuitenkaan siirry suoraan vanhemmuuteen (Kekkonen 2004, 20). Myös Trogenin (2021) mukaan oma koettu lapsuus vaikuttaa siihen millainen vanhempi on itse, mutta ei kuitenkaan voi täysin määrittää omaa kykyä toimia vanhempana (Trogen 2021, 20). Vanhemmat pyrkivät usein vanhemmuudessa täydellisyyteen, ja vanhemmuus voidaan kokea myös suorituksena. Vanhemmuuden ei kuitenkaan koskaan tulisi olla suoritettua toimintaa, eikä hyvää vanhemmuutta kuvaile määritelmä täydellisyys. (Mieli, 2022.) Trogen (2021) mainitsee kirjassaan, että lapsella on tarve olla turvassa ja rakastettu ja että jos vanhempi toteuttaa nämä asiat voidaan suunnan ajatella olevan oikea (Trogen 2021. 204.)

Vanhemmuustaidot ovat taitoa ja tietoa, joita vanhemmalta edellytetään, ja joita tarkastelemalla voidaan ohjata lapsen kasvua ja kehitystä myönteisesti eteenpäin. Vanhemmuustaitoja ovat siis päivittäin arjessa tapahtuvat asiat, kuten tunne- ja vuorovaikutustaidot sekä stressinhallintataidot, rauhoittumisen taidot sekä ongelmanratkaisutaidot. Vanhemmuustaitoihin kuuluu myös kyky huomata ja ymmärtää lapsen tarpeita ja vastata näihin. Lisäksi on tärkeää kuunnella lasta, asettua hänen asemaansa, tukea lapsen itsenäisyyttä ja olla lapselle läsnä. (Mieli 2022; Perälä-Littunen 2006, 90–91; Valkonen 2006, 64–70.)

Vanhemmuustaitoja voidaan tarkastella myös Jakob Levy Morenon roolikartan avulla. Roolikartta on alun perin kehitetty lastensuojelun perhekuntoutusta ajatellen, mutta se on osoittanut hyödylliseksi myös peruspalveluiden eri osa-alueilla. Vanhemmuuden roolikartta sisältää viisi keskeistä osa-aluetta, joiden kautta tarkastellaan lapsen tarpeita eri kehitysvaiheissa. Roolikartan osa-alueissa vanhemmalle on asetettu erilaisia rooleja lapsen elämässä. Osa-alueet ovat ihmishuhteesaaja, rajojen asettaja, huoltaja, rakkauden antaja sekä elämään opettaja. Vanhemmuutta ei tarkastella siksi, että vanhemmasta saataisiin selville jotain, vaan tarkoitus on selvittää, miten vanhemmuus toteutuu suhteessa lapseen. Esimerkiksi pohtimalla vanhemman kanssa yhdessä, mitä päihteiden käyttö tarkoittaa lapsen kannalta ja miten se näkyy vanhemmuuden toteutumisessa. (Kekkonen 2004, 33.)

Kehittyäkseen tasapainoiseksi lapsi tarvitsee ehdotonta rakkautta, hellyyttä, lämpöä ja hoivaa sekä turvallisuutta (Mieli 2022). Vanhemman tulee ohjata lapsen käyttäytymistä kannustuksen ja myönteisen palautteen kautta. Lapsi tarvitsee myös rajoja; ne eivät kuitenkaan ole rankaisemista varten. Rajat takaavat lapsen arjen turvallisuuden, turvallisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä ohjaavat lasta suotuisaan toimintaan. (Mieli 2022; Trogen 2021, 77.) Trogen (2021) lisää, että lapsen rajojen tulisi olla ymmärrettäviä, konkreettisia ja johdonmukaisia. Vanhemman tulisi tarvittaessa pystyä perustelemaan lapselle, missä jokin raja menee ja miksi se on olemassa. Vario (2014) kuvailee pro gradu -tutkielmassaan, että lapsi on hyvinvoiva, kun se on innostunut ympäristöstään ja sen tutkimisesta. Lapsi kykenee rakentamaan turvallista suhdetta ympäristöön, jos lapsen elämässä on läsnä olevia ja luotettavia aikuisia. (Vario 2014, 18–19; Lahikainen & Paavonen 2011, 97.)

Kiintymyssuhteen syntyminen lapsen ja aikuisen välillä on olennainen osa vanhemmuustaitoja. Turvallinen kiintymyssuhde rakentuu lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa ensimmäisten elinvuosien aikana. Kiintymyssuhde voi muokkaantua myös myöhemmässä elämän vaiheessa, mutta silloin tämä edellyttää aiempien kokemusten muokkaantumista ja muuttumista. (Perhekeskus n.d.)

Kiintymyssuhteen muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä on useita. Daniel A. Hughes (2011) kuvaa kirjassaan seuraavat kuusi osatekijää, jotka kuuluvat kiintymyssuhteeseen. Suhde on pysyvä tai jatkuva, kohteena on tietty henkilö, suhde on emotionaalisesti tärkeä, suhteessa tavoitellaan yhteyden ylläpitämistä toiseen ihmiseen, vastentahtoinen erossa olo aiheuttaa ahdistumista ja tyypillistä on lohdun, hyvän olon ja turvan etsiminen. (Hughes 2011, 19.) Trogenin (2021) mukaan kiintymyssuhteen toteutumiseen tarvitaan aikuisen läsnäolo, fyysinen ja henkinen turvallisuus, kuulluksi ja nähdyksi tulemisen tunne. Myös aikuiseen turvautuminen ja lapsen saama lohdutus esimerkiksi vastoinkäymisissä ja tunnekuohujen aikana vaikuttavat myönteisesti kiintymyssuhteen toteutumiseen. (Trogen 2021, 47–49.)

Hautasen (2022) kandidaattitutkielman tulosten mukaan päihteitä ongelmallisesti käyttävän vanhemman tukemisessa on syytä kiinnittää huomiota myös asioihin, jotka eivät suoraan liity vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen. Huomiota tulisi kiinnittää esimerkiksi vanhemman tarpeeseen käsitellä traumakokemustaan sekä vanhempi- kumppanuussuhteen tukemiseen silloin, kun päihteitä käytetään ongelmallisesti. (Hautanen 2022, 20–21.)

Traumatisoituminen tarkoittaa, kun ihminen kokee yksittäisessä tapahtumassa jotain niin voimakasta, että asian käsittäminen ja käsittely on ihmiselle liian ylivoimaista. Traumatisoivia tapahtumia voi olla esimerkiksi väkivaltaan liittyvän teon todistaminen, itse väkivallan uhriksi joutuminen, onnettomuuden näkeminen tai onnettomuuteen joutuminen. Traumatisoivia olosuhteita ovat myös lähi- ja parisuhdeväkivalta, seksuaalisten rajojen rikkoutuminen, lapsen liiallinen yksinolo ja siihen liittyvä korkea lapsen pärjäämisen vaatimus, vanhemman sairastuminen tai kuolema ja vanhemman tai vanhempien päihteiden käyttö. Traumatisoitumisen oireina voi esiintyä psyykkisiä oireita kuten uupumusta, masennusta, ahdistusta, mielialojen vaihtelua, muistamisen ongelmia, pakkoajatuksia tai -toimintoja, vaikeuksia luottaa ihmisiin sekä sitoutumisen haasteita. Fyysisinä oireina traumatisoituminen voi esiintyä esimerkiksi selittämättöminä kipuina, tärinä, tunnottomuutena, pistelynä, hengityksen salpautumisena tai ylihengittämisenä. (Mielipalvelut n.d.)

Ylisukupolvisuus käsitteenä tarkoittaa jotain sellaista, mikä siirtyy sukupolvelta toiselle. Näitä ovat esimerkiksi aiemmin koetut traumat. Ylisukupolvinen traumatisoituminen saattaa näkyä lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksessa esimerkiksi asiasta vaikenemisella tai vanhemman vaikeutena olla lapselle emotionaalisesti läsnä (Perhekeskus. n.d). Vanhempi on voinut traumatisoitua esimerkiksi ylisukupolvisesti omien vanhempiensa riippuvuuden vuoksi. Riippuvuus on koko perheeseen vaikuttava yhteinen, jopa salaisuudeksi luokiteltu asia, jonka syyllisyys ja häpeä sinetöi. (Orjasniemi ja Kurvinen 2017, 7.)

Ylisukupolvisuuden ketjun katkaiseminen voi nostaa esille vaikeitakin tunteita, kuten epäreiluuden tai jopa voimattomuuden tunteita. Tämä johtuu usein siitä, että opittuja tapoja tai malleja ei ole helppoa muuttaa. Muutoksen toteuduttua muutoksen merkityksen ymmärtäminen antaa usein voimia jatkaa eteenpäin. (Trogen 2021, 25.)

2.2 Tunnetaidot

Tunnetaitojen merkitys vanhemmuudessa on merkittävä, sillä haasteet omista tunnetaidoista vaikuttavat vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Tunnetaidot ovat kykyä havaita, säädellä ja ilmaista tunteitaan. Tunnetaidot ovat perusta hyvälle mielenterveydelle ja itsetuntemukselle. Omien tunteiden tunnistaminen ja ymmärtäminen on oleellinen osa myös toisten tunteiden tunnistamisessa ja tämä vaikuttaa vuorovaikutustilanteisiin ja niissä toimimiseen. (Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö n.d.) Tunnetaitoihin vaikuttaa omat geenit, vähemmän suotuisat vuorovaikutuskokemukset ja synnynnäinen temperamentti (Sadeniemi, Häkkinen, Koivisto, Ryhänen, Tsokkinen 2021, 36).

Tunnetaitojen opetteluun avulla voidaan esimerkiksi kehittää vanhemman ja lapsen itsetuntemusta sekä oman toiminnan ohjausta. Kun opitaan tunnistamaan, nimeämään ja ymmärtämään erilaisia tunteita, mahdollistuu myös tunteiden hallinta. Lapsi tarvitsee tunnetaitojen opetteluun ja harjoitteluun aikuisen ohjausta, sillä esimerkiksi tunteiden itsesäätely on opittava taito. Aikuisen tuki ja vastuu on tärkeää myös siksi, että lapsen tunteiden säätelykykyyn vaikuttaa aikuisilta saatu

malli tunteiden käsittelystä ja esimerkiksi kielteisiin tunteisiin suhtautumisessa. (Rantanen n.d.)

Isokorven (2004) mukaan tunnekasvatuksen perustana on tunnerehellisyys, joka kuvaa esimerkiksi lapsen ja aikuisen väliseen vuorovaikutukseen liittyvää tunteiden rehellistä ja aitoa ilmaisemista puolin ja toisin. Tunnerehellisyys kehittää lapsen itsetuntoa ja auttaa synnyttämään tasa-arvoisia ihmissuhteita. (Isokorpi 2004, 133.)

Tunnetaidot ovat olennainen osa sosiaalisia suhteita ja vuorovaikutusta. Hyviin vuorovaikutustaitoihin kuuluu omien ja toisten tunteiden tiedostaminen. Erityisesti omien tunteiden hallitseminen ja toisen tunteiden tulkitseminen ovat keskeisiä tekijöitä onnistuneessa sosiaalisessa kanssakäymisessä. Usein ristiriitatilanteet johtuvatkin väärin tulkituista tunteista ihmisten välillä. Lisäksi on havaittu, että ihmiset, jotka tiedostavat omia tunteitaan ja ymmärtävät muita, ovat tunne-elämältään tasapainoisempia ja voivat esimerkiksi menestyä elämässä paremmin kuin tunne-elämältään epävakaammat ihmiset. (Rantanen n.d.) Pöyhönen ja Livingstone (2020) yhtyvät teoksessaan Tunnetaitojen käsikirja Rantasen ajatuksiin siitä, että tunnekasvatuksen kehittyminen parantaa itsetuntemusta ja edesauttaa rakentamaan vahvaa itsetuntoa ja myönteistä minäkuvaa sekä luomaan ja ylläpitämään terveitä ja läheisiä ihmissuhteita (Pöyhönen & Livingstone 2020, 27–28). Tunnekasvatuksen voidaankin tällöin nähdä vaikuttavan monilla elämän eri osa-alueilla.

Dialektinen käyttäytymisterapia eli DKT on kehitetty vahvistamaan tunnesäätely- ja vuorovaikutustaitoja. Tieteelliset tutkimukset osoittavat, että dialektinen käyttäytymisterapia on todettu auttavan esimerkiksi traumaoireiluun, masennukseen, tunnesäätelyvaikeuksiin, epävakaaseen persoonallisuushäiriöön ja ADHD-oireisiin. Myös alkoholi- ja huumeongelmiin menetelmällä on saatu positiivisia tuloksia. (Sadeniemi ym. 2021, 10–11; Myllyviita 2016, 11–12.) Dialektinen käyttäytymisterapia on niin sanottua kolmannen aallon kognitiivista käyttäytymisterapiaa. Siinä yhdistyvät hyväksymisen lisäksi erilaiset terapeutitiset menetelmät sekä muutoksen aikaansaaminen. (Myllyviita 2016, 9.)

Tunnesäätelyn vaikeudet saattava ilmentyä erilaisin muodoin esimerkiksi tunnepurkauksina, hallitsemattomina tunnetiloina tai impulsiivisuutena. Ihminen voi kokea yksinäisyyttä, joka kumpuaa erilaisiin tunteisiin jumiin jäämisestä. Tällaisia tunteita voivat olla esimerkiksi viha, kelpaamattomuuden ja häpeän tunteet. Tunteiden ylisäätelyllä tarkoitetaan tilannetta, jossa tunteita pyritään pitämään poissa ja niiden ilmaiseminen yritetään estää. (Sadeniemi ym. 2021,10–11.)

3 RIIPPUUUS

3.1 Riippuvuuden määritelmä

Riippuvuus tarkoittaa epänormaalia suhdetta johonkin aineeseen tai toimintaan. On tärkeää huomata ero siinä, puhutaanko arkikielessä addiktoitumisesta milloin mihinkin vai varsinaisen riippuvuuden tuhoavuudesta. (Nakken 2015, 8.) Gutman (2006) määrittelee riippuvuuden neurobiologiseksi, krooniseksi tilaksi, johon vaikuttaa geneettiset tekijät. Siinä ominaista on pakonomainen tarve aineeseen tai toimintaan huolimatta selkeistä negatiivisista seurauksista. Gutmanin tutkimuksen mukaan riippuvuus täytyy nähdä nimenomaan kroonisena hoidollisena sairautena pohjustaen mielipiteensä lukemattomiin tutkimuksiin. Vasta viime vuosikymmeninä on alettu ymmärtää paremmin riippuvuuden neurobiologiaa ja Gutman huomauttaakin, että tapa lähestyä riippuvuutta moraalittomuudella tai heikkona itsekontrollina on väärä. (Gutman 2006, 2.)

Aallon, Alhon & Niemelän (2018) teoksessa Huume- ja lääkeriippuvuudet lähestytään riippuvuutta huumeriippuvuuden näkökulmasta. Riippuvuus määritellään "krooniseksi sairaustilaksi, jolle on ominaista toleranssin kehittyminen, pakonomainen tarve saada ainetta ja kykenemättömyys pidättäytyä siitä." Tämä määritelmä koskee riippuvuutta myös yleisesti. Riippuvuus luokitellaan niin sanotusti hankinnalliseksi sairaudeksi, koska riippuvuuden neurobiologiset muutokset vaativat toistuvaa käyttöä kehittyäkseen. Sitä ei kuitenkaan voi pitää pelkästään geneettisten tekijöiden synnyttämänä. Vain osa esimerkiksi huumeiden käyttäjistä sairastuu riippuvuussairauteen, mikä viittaisi siihen, että myös ympäristötekijöillä, sekä neurobiologisilla toiminnoilla on merkitystä riippuvuuden kehitykselle. (Aalto ym. 2018). Vielä ei ole olemassa yhtä ja oikeaa tapaa selittää, mistä riippuvuus johonkin syntyy.

Riippuvuus voidaan jakaa neljään ulottuvuuteen; fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja henkiseen. Fyysinen ulottuvuus näkyy fyysisten vieroitusoireiden ilmaannuttua riippuvuutta aiheuttavan aineen tai toiminnon käytön loputtua. Psyykkinen ulottuvuus tarkoittaa himoa, pakonomaista halua riippuvuutta aiheuttavaan aineeseen tai toimintaan. Kieltäytyminen on vaikeaa tai mahdotonta.

(Aalto ym. 2018). Vaikka suuri joukko ihmisiä omistaa jonkinlaisen suhteen riippuvuutta aiheuttaviin aineisiin tai toimintoihin, eroa on siinä, että riippuvuuteen sairastunut näkee tunteidensa, onnellisuutensa ja eheydensä rakentuvan aineen tai toiminnan kautta. Riippuvaisen elämässä ne saavat yhä suuremman merkityksen. Sairastumaton sen sijaan ei sido niihin tunnesidettä. (Nakken 2016, 20.)

Psyykinen ulottuvuus koostuu opituista toimintamalleista. Tunteita usein säädel-
lään riippuvuutta aiheuttavan aineen tai toiminnan avulla ja käyttäjä jää riippu-
vaiseksi siitä tunteesta, jonka kokee aineiden tai toiminnan välityksellä. Sosiaali-
nen ulottuvuus kietoutuu niihin sosiaalisiin suhteisiin, joissa riippuvainen ihminen
on ja elää ja jotka mahdollistavat riippuvuuden. Henkinen ulottuvuus tarkoittaa
merkityksellisyyden tunnetta, esimerkiksi omanarvon tunnetta, turvan ja lohdun
hakemista sekä itsetuntoa. (Ahonen 2021, 19.)

3.2 Vertaistuen merkitys

Vertaistukea hyödynnetään sosiaali- ja terveysalalla monien eri asiakasryhmien
kanssa ja se toteutuu osana yhteisöön kuulumista. Vanhemmuudessa, varsinkin,
jos elämäntilannetta vaikeuttaa esimerkiksi päihderiippuvuus perheessä, toisilta
samassa elämäntilanteessa olevilta perheiltä saatu vertaistuki voi olla merkittä-
vässä roolissa kuntoutumisessa.

Vertaistuella tarkoitetaan vertaisuutta ja kokemustietoon perustuvaa tukea sellai-
silta henkilöiltä, jotka jakavat jonkin samanlaisen elämäntilanteen tai kokemuk-
sen. Vertaistuki on kuuntelemista ja kertomista. Niin sanotuille vertaisille kertomi-
nen koetaan yleensä helpottavana, kun tietää toisten ymmärtävän. On tärkeää
päästä puhumaan kokemuksistaan ja ajatuksistaan, ja toisaalta olla kuuntelijana
toiselle. Tiedon lisääminen koetaan myös arvokkaana asiana. (Terveyskylä
2022.) Vertaistuella on ominaista, että vertaiset ymmärtävät toisiaan tavalla, jo-
hon oman sosiaalisen ympäristön ei uskota pystyvän tai heitä ei haluta kuormittaa
kyseisillä asioilla (Karisalmi, Tyllinen & Kaipio 2015, 161).

Omaa tilannetta peilataan vertaiseen ihmiseen ja tämän selviytymiseen ja kokemukset ikään kuin jaetaan toisen käytettäväksi ja itse koettavaksi. Juuri auttamisen näkökulma nähdään merkityksellisenä. (Mikkonen 2009, 214–215.) Vertaistuen nähdään lisäävän ymmärrystä menneisyydestä ja tuovan toiveikkuutta tulevaisuuteen (Mielenterveystalo n.d.). Vertaistuen käsite on muuttunut maallikkotietona pidetystä asiantuntijatiedoksi, jossa oma kokemustieto nousee asiantuntijuuden rooliin (Mikkonen 2009, 209).

Vertaisryhmille tunnusomaista on kunnioitus, luottamus ja vertaisuus jäsenten välillä sekä osallisuuden kokeminen. Yksin ihminen ei voi olla osallinen, vaan tähän tarvitaan muita ihmisiä. Merkityksellisyyden kokemus omasta olemisesta ja omien ajatusten tärkeys ryhmässä saa aikaan aitoa osallisuuden tunnetta. (Ojuri n.d, 7.) Osallisuus on henkilön subjektiivinen kokemus, joka ilmenee yhteisöllisessä vuorovaikutuksessa muiden kanssa (Jantunen 2008, 74). Vertaisryhmissä syntyy kokemus siitä, että minua tarvitaan ja kuulun johonkin eli niin sanottu sosiaalinen pääoma kasvaa. Osallisuus tuottaa hyvinvointia ja edistää kuntoutumista lisäämällä elämän mielekkyyttä, sekä toimii vastavoimana eristäytymiselle ja syrjäytymiselle. (Ojuri n.d, 8.)

Yhteisöllisyys ja yhteisöhoito ovat käsitteitä, joita on vaikea määritellä johtuen niiden joskus epämääräisistä tehtävistä ja rajoista. Yhteisöllisyyttä pidetään positii-visena vastavoimana individualistiselle, yksilön pärjäävyyttä vaativalle yhteiskunnan arvolle, mutta mikä on kuitenkin jäänyt oman edun tavoittelun ja itsekeskeisyyden jalkoihin. Yhteisöhoitolla tarkoitetaan niitä hoito- ja kuntoutussuuntauksia, joissa yhteisöllisiä menetelmiä käytetään. Terapeuttisella yhteisöllä tarkoitetaan hoito- ja kuntoutusmallia, joka on kehittynyt jo viime vuosisadan alkupuolella perustuen demokratiaan ja tasa-arvoon. Terapeuttisen yhteisön käsitettä sovelletaan ja käytetään laajasti psykiatrian ja päihdehuollon kentällä. (Murto 2013, 9–12.)

Yhteisö on sekä konteksti, ympäristö, että metodi, jolla kuntoutumista edistetään. Laajemmassa mittakaavassa yhteisöllä pyritään muuttamaan elämäntapa ja identiteetti, edistämään oppimista, toipumista ja muutosta. Juuri tässä nähdään yhteisön merkitys yksilön muutoksen mahdollistajana. (De Leon 2000, 85.) Yhteisökonteksti on siis väline yksilölliselle muutokselle ja toipumiselle, jonka yhtenä

tärkeänä osana nähdään itsetuntemuksen lisääntyminen. Tämä edellyttää taitoa reflektoida omaa käyttäytymistä ja tunnetaitoja. Yhteisössä harjoitellaan spontaaneista käyttäytymismalleista pidättäytymistä ja spontaanin reagointimallin reflektointia. (Murto 2013, 29–30.)

Yhteinen tavoite päihderiippuvuudesta kuntoutuville on muutos päihteiden käytössä ja elämäntavan muutos. Jaettuna kokemuksena on elämä, jota päihteet ovat ohjanneet. Vertaiset jakavat saman kokemusmaailman ja pystyvät toimimaan toisilleen sellaisella tasolla, joka ei välttämättä onnistu ammattilaisen kanssa, joka katsoo asiaa ammatillisesta näkökulmastaan. Ruisniemi (2006a) on tutkinut päihdekuntoutusyksikköä, jonka kuntoutus perustuu yhteisölliseen ideologiaan. Sen kehittäjänä voidaan pitää yhdysvaltalaista tutkijaa George De Leonia. Yhteisöllisyyttä kuvailee yhteisön jokaisen jäsenen vastuu yhteisön hyvinvoinnista. Jokainen on siis yhteisön toiminnan kannalta tärkeä ja eräänlainen peili toinen toisilleen. Hyvän terapeutin yhteisön toimintamalliin kuuluu vertaiskommunikaatio; yhteisössä jo kauemmin olleet ottavat vastuuta uusien yhteisön jäsenten perehdyttämisestä ja ohjeistamisesta, antavat palautetta, vahvistavat tunteita ja ohjaavat. Myös kriittisyys ja vaihtoehtoisten ehdotusten esittäminen kuuluvat terapeutin yhteisön vertaiskommunikaatioon. Yhteisöön luetaan usein mukaan myös henkilökunta, joka osaltaan vähentää ylhäältä alaspäin tulevaa toiminnanohjausta ja luo osallisuuden ja merkityksellisyyden kokemuksia omassa elämässään, sekä osana yhteisöä. (Ruisniemi 2006a, 165–184; Murto 2013, 25–26.)

4 RIIPPUVUUS OSANA PERHETTÄ

4.1 Päihteiden vaikutukset perheessä

Alkoholi on yleisin äitien käyttämistä päihteistä, mutta myös huumeiden ja lääkkeiden väärinkäyttö sekä sekakäyttö on lisääntynyt. Alkoholin on todettu olevan eniten sikiövaurioita aiheuttava päihde. Vuoden 2006 tilastojen mukaan Suomessa syntyi 300–500 sikiövauriosta kärsivää lasta, joista noin 80 kärsi äidin raskaudenaikaisen päihteidenkäytön aiheuttamia vieroitusoireita syntymän jälkeen. Arviolta siis noin prosentilla syntyvistä lapsista on äidin alkoholinkäytön aiheuttama vaurio, joka pahimmillaan voi olla kehitysvamma. Noin 3500–5000 syntymättömän lapsen arvioidaan olevan riskiryhmässä altistua alkoholin, huumeiden tai muiden päihteiden vaikutuksille vuosittain. (Nätkin 2006, 6; Andersson 2001, 17.)

Äidin päihdeongelman voidaan nähdä olevan suhteellisen uusi asia yhteiskuntamme sosiaalisena ongelmana. Päihteitä ongelmallisesti käyttävien naisten keskuudessa on tyypillistä, että äidiksi tullaan yleensä suhteellisen nuorena, ja lapsen saaminen ei useinkaan ole suunniteltua. Lasten huostaanottoja saattaa lisäksi olla useampia taustalla. Raskaudenaikainen abortti saattaa viivästyneen raskaudentoteamisen takia olla mahdotonta runsailla raskausviikoilla. Joskus lapsen pitäminen on tietoinen halu tai päätös. Äidin hoitaminen yhdessä nuorimman lapsen kanssa saattaa olla keino katkaista huostaanottokierre. Aina näin ei kuitenkaan tapahdu. (Nätkin 2006, 6;19; 28–29.)

A-klinikkasäätiön johtava ylilääkäri Rauno Mäkelä (2001) määrittelee päihdeperheen perheeksi, jossa joku perheenjäsenistä käyttää päihteitä niin, että se vaikuttaa perheen sisäisiin vuorovaikutussuhteisiin ja koettuun hyvinvointiin heikentävästi. Toisen, tai molempien vanhempien päihteiden ongelmakäyttö ei Mäkelän mukaan kaikissa tapauksissa välttämättä huononna vanhemmuutta eikä lapsen normaalia kehitystä, mutta pitää sitä kuitenkin yleisimpänä lapsen psyykkisen kehityksen riskitekijänä. (Mäkelä 2001.)

Epävakaassa ja turvattomassa ympäristössä kasvavalle lapselle riskinä on muun muassa tunne-elämän häiriöt ja erilaiset käyttäytymishäiriöt. Lapsi usein unohtuu tai joutuu sivuutetuksi, kun vanhempien ajan ja keskittymisen vie lapsen sijasta päihteet. Lapsi jää siis toissijaiseksi. Lisäksi kasvatusta on epäohdonmukaista vaihdellen kovasta kurista ja vaatimuksista välinpitämättömyyteen. Lapset joutuvat usein myös kokemaan fyysistä kuritusta ja näkemään väkivaltaa. Elämää eletään usein epävakaassa ja turvattomassa ympäristössä, joka koostuu usein muista päihteidenkäyttäjistä ja näyttää eristäytymisenä muusta yhteiskunnasta. (Mäkelä 2001.) Myös Ruisniemi (2006b) toteaa akateemisessa väitöskirjassaan toisen tai molempien vanhemman päihderiippuvuuden heikentävän vanhemman toimintakykyä perheessä, vaikkei tällaista oletusta voidakaan suoranaisesti tehdä (Ruisniemi 2006b, 175).

Olipa kyse päihde- tai rahapeli riippuvuudesta, se on aina koko perheen sairaus. Riippuvuus aiheuttaa merkittäviä taloudellisia, terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia ja varsinkin lapset jäävät usein vähemmälle huomiolle, kun vanhemman päihdesairautta hoidetaan. Riippuvuus perheessä saattaa keikauttaa perheenjäsenten roolit hoivaajista hoidettavien ja toisin päin ja näin ollen olla merkittävä riski lapsen normaalille kasvulle ja kehitykselle. (Järvinen-Tassopoulos 2021, 7.)

Sellaisten perheiden määrä, jossa molemmilla vanhemmilla on päihdeongelma, on kasvanut. Jos vain toinen vanhemmista käyttää ongelmallisesti päihteitä, raittiin vanhemman jaksaminen ja voimavarat huolehtia lapsesta vähenee toisen vanhemman päihteidenkäytön hallitessa koko perheen arkea. Kumppanin päihdekierretä myötäeletään vaihe vaiheelta koko tunneskaalan vaihdellussa ja viidessä voimavaroja. Tällaisessakin tapauksessa lapsi jää vaille riittävää huolenpitoa ja näkyvyyttä perheessä. Lapsen kasvuolosuhteet päihteiden hallitsemassa kodissa on turvattomat ja epäohdonmukaiset. Väkivaltaa koetaan itse tai sitä ainakin nähdään ja kuullaan. Nähty väkivalta on todettu olevan yhtä traumatisoivaa lapselle kuin itseen kohdistettu väkivalta. Elämä on impulsiivista ja arjessa ei ole rytmiä. Olosuhteet ja vanhemman olotila vaihtelee nopeasti ja hetkeksi saavutettu rauha voi rikkoutua äkisti. Lapselle päihtynyt vanhempi on aina vieraan ja oudon tuntuinen, pelottavakin ja ikään kuin toinen persoona tai toinen versio rakkaasta vanhemmasta. "Lapsi on oman vanhempansa uskollinen säälilijä, suojelija ja auttaja, jopa oman itsensäkin kustannuksella". (Holmberg 2003, 11–18.)

Ruisniemi (2006a) kertoo päihderiippuvuuden koskettavan koko perhettä ja miettii perheen lasten erottamisen tarpeellisuutta vanhemmista päihdekuntoutuksen aikana. Toisaalta voidaan nähdä hyödyllisenä erottaa lapsi vanhemmistaan, kunnes aikuinen on kuntoutunut riittävästä riippuvuudestaan, toisaalta taas lapsen ja vanhemman suhteen tervehtäminen on mahdollista myös kuntoutuksen aikana ja tuovan voimavaroja niin vanhemmalle kuin lapsellekin elämänmuutoksessa. Artikkelissaan Ruisniemi nostaa esille vanhemmuuden merkityksen motivaationa elämänmuutokselle. Usein hoitoon lähtemisen tärkein syy on lapsi tai lapset. Lapsen menetyksestä tai sen pelosta kumpuava syyllisyys voi olla motiivoiva tai lamaava tekijä kuntoutukselle. Ruisniemi muistuttaa, ettei vanhemmuus ole kaikille yksi ja sama ja saa tulkintansa aina omista näkökulmistaan. Minäkuvaa lähdetään rakentamaan päihdekuntoutuksessa uudelleen ja yhtenä merkittävänä ja tukevana osana minäkuvan rakentamisessa koetaan vanhemmuus. (Ruisniemi 2006a, 165–184.)

Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksen mukaan päihteiden käytöllä on todennäköisiä ja tutkittuja seurauksia jo sikiövaiheessa lapselle. Äidin raskauden aikaisen päihteiden käytön on todettu aiheuttavan lapsuusajan oppimisvaikeuksia, käytöshäiriöitä, psyykkisiä, kielellisiä ja sosiaalisen kanssakäymisen ongelmia. Sikiövaiheen altistuksen lisäksi lapsen kasvu ympäristöllä on merkittävä rooli lapsen hyvinvoinnille. Lapsen kokema jatkuva stressi ja henkinen rasitus, puutteellinen ravinnon ja unen puute, sekä sairaan lapsen puutteellinen hoito ovat esimerkkejä lapsen normaalia kasvua ja kehitystä uhkaavista tekijöistä elinympäristössä. Vanhemman päihteiden käyttö lisää yleistä turvattomuutta ja esimerkiksi lapsen tapaturmien ja somaattisten sairauksien lisääntynyt määrä, sekä psyykkisen kehityksen ja käyttäytymisen häiriöt ovat tutkitusti yhteydessä äidin päihteiden käytön kanssa. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä todennäköisemmin äidin päihteiden käyttö haittaa lapsen kasvua ja kehitystä. (Warpenius, Holmila & Tigerstedt 2013, 36–44.)

Äidin päihdekäyttö altistaa haitoille, mutta ei suoraan aiheuta haittoja. Lapsen elämässä voi olla terveyttä ja hyvinvointia suojaavia tekijöitä, kuten muiden perheenjäsenten tai sukulaisten ja läheisten huolenpito, elinolot ja ympäristö, sekä

ajoissa annettu tuki ja lapsen oma resilienssi. Resilienssillä tarkoitetaan psyykkistä palautumiskykyä, joka vaihtelee ihmisen ominaisuutena yksilöllisesti. Riskin haitoille voidaan siis nähdä pienentyvän, jos elinolosuhteet vaihtuvat hyvinvointia tukeviksi. Yhteiskunnan tasolla tätä tuetaan muun muassa erilaisilla lastensuojelluisilla toimenpiteillä ja kuntoutusmuodoilla. (Warpenius ym. 2013, 37.)

Vanhemmat, jotka kamppailevat riippuvuusongelman kanssa, kokevat ristiriitaisia tunteita; toisaalta he haluavat olla hyviä vanhempia ja taata lapsensa hyvinvoinnin ja turvallisuuden, toisaalta aineet saavat heidät toimimaan näitä asioita heikentävästi. Tutkimukset osoittavat, että päihteiden käyttö heikentää vanhemmuuden laatua ja äidin ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Huumeriippuvaiset äidit ovat verrokkeihin nähden passiivisempia ja ilmaisevat vähemmän nautintoa ja iloa lapseensa. Verrokkeina tutkimuksessa käytettiin raittiita äitejä. Huumeriippuvaiset äidit osoittivat vähemmän herkkyyttä lapsen viesteille ja tarpeille, stressaantuivat ja rankaisivat lapsiaan helpommin, sekä luottivat verrokkeja vähemmän omiin vanhemmuuden- ja vuorovaikutuksen taitoihinsa. Vuorovaikutuksessa lapseen vaihtelivat tiukkuus ja täysi välinpitämättömyys. (Punamäki, Belt, Rantala & Bosa 2006, 238–239.)

Markuksela (2006) nostaa Pro Gradu –tutkielmassaan esille ilmiön, jossa vanhemmat eivät olleet huolissaan, eivätkä joissakin tapauksissa tietoisia lapselle aiheutetusta haitasta, mikäli päihtymystila ei ole merkittävä. Päihteiden käyttöä puolusteltiin korostamalla, ettei päihteiden käyttö ollut lasten seurassa holtitonta tai etteivät lapset konkreettisesti nähneet päihteidenkäyttöä. (Markuksela 2006, 86.)

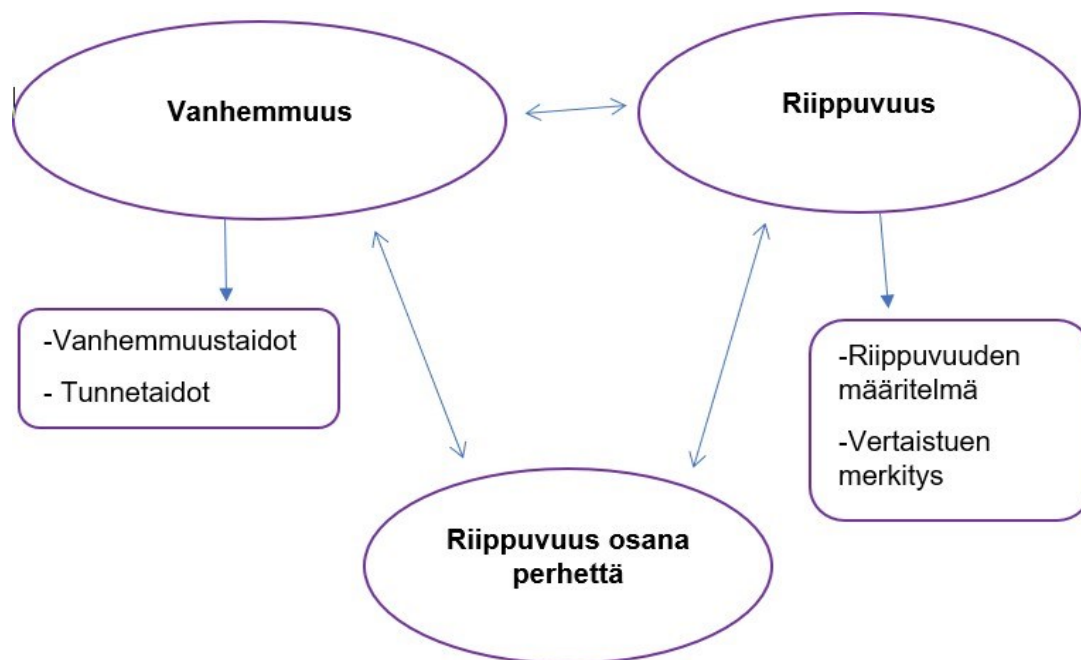
Suomalaisessa tutkimuksessa (Pajulo, Savonlahti, Sourander, Ahlqvist, Helenius & Piha 2000) todettiin päihteille altistuvien lasten määrän olevan hälyttävästi nousussa. Sikiöajan hermostolliset vaikutukset yhdistettynä huonoon huolenpitoon syntymän jälkeen muodostavat huolestuttavan riskitekijän lapsen kasvu- ja kehitykselle, sekä tulevaisuudelle. Tutkimuksessa todettiin myös päihteitä käyttävien äitien vuorovaikutuksen lastensa kanssa olevan heikompaa kuin raittiiden äitien ja heikentävän lapsen hyvinvointia. Vanhemmuuteen saattoi sisältyä lapsen laiminlyöntiä, pahoinpitelyä ja hylkäämistä. Yksi merkittävä riskitekijä sekä

äidille, että lapselle on tutkimuksen mukaan pelon aiheuttama kynns hakea tilanteeseen apua. Pelko viranomaistahojen asenteissa ja rankaisuseuraamuksista esti päihdeäitejä usein hakemasta apua. Kuitenkin yhtä lailla päihteitä käyttävät äidit, kuten muutkin äidit, kokivat äitiyden oleellisena osana omaa identiteettiään huolimatta siitä, että raskaus ei useinkaan ollut suunniteltu. Äärimmäiset syyllisyyden ja epäonnistumisen tunteet kuitenkin näyttäytyivät päihteitä käyttävien äitien kokemuksissa. Nämä tunteet yhdistyivät äitien kokemuksissa oman lapsuuden puutteisiin ja kokemuksiin. (Pajulo ym. 2000, 143–144.)

Turvallisuus, rutiinit, luottamus ja rakkaudellisuus ovat Ruisniemen (2006) väitöskirjan aineistonkeruussa esiin nousseita muutostekijöitä päihdekuntoutuksessa ja äidin identiteetin muotoutumisessa. Ruisniemi kuvailee niin sanotun normaalin elämän olevan tavoiteltava tilanne, jossa korostuu arjen sujuvuus lapsen näkökulmasta ja arkisen elämän hyväksyminen. Luottamuksen lisääntymisellä sekä omaan vanhemmuuteensa, että lapsen luottamuksella vanhempaansa koetaan väitöskirjan mukaan olevan iso rooli äitien kuvaillessa hyvää äitiyttä. Vanhemmuus voidaan nähdä voimavarana kuntoutuksen myötä ja lapsesta ja vanhemmuudesta aletaan nauttia. Lasta ei enää nähdä erillisenä itsestä vaan kiinteänä osana itseä ja vuorovaikutuksen osapuolena. (Ruisniemi 2006a, 175–180; Hyytiäinen 2006, 189.)

4.2 Teoreettinen viitekehys

Alla oleva kuvio 1 näyttää opinnäytetyömme teoreettiset lähtökohdat ja niiden väliset suhteet.

KUVIO 1. Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys painottuu vanhemmuuden ja riippuvuuden teemoihin ja koko teoriaa tarkastellaan näistä näkökulmista. Teoria täsmentyi tutkimusanalyysia tehdessä, vaikkakin isoina aihealueina vanhemmuus ja riippuvuus vaikuttivat jo lähtökohtaisesti opinnäytetyötä suunniteltaessa. Kolmantena pääteemana yhdistyy kaksi aiempaa riippuvuuden vaikutuksilla vanhemmuuteen. Eskola ja Suoranta (2005) mieltävät teorian osuuden laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen ajatuspohjana. He muistuttavat, että hyvä tutkimus lähtee teoriasta palaten taas siihen. Tutkimus ikään kuin testaa teoriaa ja laadullisen tutkimuksen avulla selvitetään, saako teoria kannatusta. Jos saadut tutkimustulokset eivät vastaa teoriaa, on syytä miettiä, onko vika teoriassa, tutkimuksessa vai tutkijassa. (Eskola & Suoranta 2005, 80–81.)

Tutkimuksemme tuloksia tukien tarkastelemme opinnäytetyömme teoriaosuudessa vanhemmuustaitoja ja tunnetaitoja sekä tarkastelemme riippuvuuden määritelmää eri ulottuvuuksien kautta. Vanhemmuuden ja päihderiippuvuuden teemoista nostamme teoriaosuuteen vertaistuen, nimenomaan kuntoutuslaitoksessa olevien perheiden näkökulmasta. Tutkittaessa päihdeperheiden kuntoutusyksikön työtä, vanhemmuutta määrittää osittain toisen, tai molemman vanhemman riippuvuussairaus. Lisäksi tarkastelemme riippuvuuden vaikutuksia perheeseen.

5 MENETELMÄ JA TOTEUTUS

5.1 Päiväperho tutkimusympäristönä

Päiväperho on Pirkanmaan hyvinvointialueella toimiva pikkulapsiperheiden perhetukikeskus, jonka asiakaskunta muodostuu perheistä, joissa yhdellä tai molemmilla vanhemmilla on päihde- tai muu riippuvuusongelma. (Ahonen 2021, 4.) Päiväperho on erikoistunut päihteiden tuomiin ongelmiin ja se tarjoaa syntyville ja syntyneille lapsille perheineen monipuolista tukea, hoitoa ja kuntoutusta. Päiväperhon perhetukikeskuksessa toimivat saman katon alla kohtaamispaikka, päivystävä perheosasto, perhekuntoutus, sekä äitiys- ja lastenneuvola. (Pirkanmaan hyvinvointialue n.db). Lapsen ja sikiön suojelu, päihde- ja riippuvuusongelma ja vanhemmuuden tukeminen ovat keskeisiä viitekehyksiä, jotka ohjaavat Päiväperhon työskentelyä yksikön eri palveluissa. Päiväperhossa sovelletaan käytännössä päihde-, sosiaali- ja terveydenhuollon työmenetelmiä asiakkaan tarpeiden mukaan. "Tavoitteena on mahdollistaa lapsen ja vanhempien turvallinen elämä perheenä." (Ahonen 2021, 5, 10.)

Päiväperhon toiminnan lähtökohtia ovat asiakkaan arvostava kohtaaminen, luottamuksellinen suhde ja asiakkaan kannattelu. Rinnallakulkijuus nähdään tärkeänä asiakkaan omatoimijuuden tukemisessa. Asiakkaan arvostava kohtaaminen on tärkeää asiakkaisiin usein kohdistuneiden ennakkoluulojen ja syrjivien rakenteiden vuoksi. Luottamuksellisen suhteen syntyminen vaatii tästä syystä paljon ponnistelua ja aikaa ja sitä rakennetaan tarjoten turvaa ja pitkäkestoisia vuorovaikutussuhteita. Asiakasta kannatellaan läpi vaikean elämäntilanteen ja huolehditaan tarvittavan jatkotuen piiriin. (Ahonen 2021, 5.)

Päiväperhon perhetukikeskus on osa Tampereella toimivaa lapsiperheiden palvelua. Toimintaa ohjaa mm. sosiaalihuolto-, lastensuojelu- ja päihdehuoltolaki. Vanhempien tukeminen on lastensuojelulakiin kirjattu velvollisuus, johon Päiväperho toiminnallaan vastaa. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen suotuisa kehitys ja huolenpito. (Lastensuojelulaki 417/2007). Myös sosiaalihuoltolaki (5§) velvoittaa lapsen edun mukaisesti toimiin kaikissa sosiaalihuollon toimissa, jotka koskettavat lasta. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Päihdehuoltolain

16§ mukaan myös asiakkaan huollossa olevan lapsen hoidon ja tuen tarve on otettava huomioon. Asiakasta on pykälän velvoittamana tuettava myös esimerkiksi toimeentuloon, asumiseen ja työhön liittyvissä asioissa myös hoidon päättymisen jälkeen. Asiakkaalla on mahdollisuus osallistua hoidon suunnitteluun ja toimenpiteiden valintaan. (Päihdehuoltolaki 1284/2022.)

5.2 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää Päiväperhon työntekijöiden kokemuksia riippuvuuden vaikutuksista vanhemmuuteen ja vanhemmuuden tukemisen keinoista, sekä niiden riittävydestä, kun perheessä on riippuvuutta. Selvitämme, miten perheiden tukemisessa käytettäviä työmenetelmiä voisi vielä kehittää. Selvitämme myös työntekijöiden näkemyksiä Päiväperhosta osana palvelujärjestelmää.

Tavoitteenamme on nostaa esille ammattilaisten ääni tämänhetkisistä toimivista menetelmistä ja kehityskohteista perheiden kuntoutuksessa. Tavoitteena on tuoda esille Päiväperhon perhekuntoutuksen toiminnassa toimiviksi koettuja keinoja vanhemmuuden tukemiseen.

Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

- Millä tavalla riippuvuus vaikuttaa vanhemmuustaitoihin?
- Miten riippuvuusongelma huomioidaan Päiväperhon perhekuntoutustyössä?
- Miten riittävänä henkilökunta kokee perhekuntoutuksessa annettavan tuen?
- Mitä henkilökunta kehittäisi perheiden kuntoutuksessa?
- Millainen merkitys Päiväperhon perhekuntoutuksella on osana palvelujärjestelmää?

5.3 Laadullinen tutkimus

Havaintoaineisto on Karjalaisen (2010) mukaan joko kvalitatiivinen tai kvantitatiivinen eli laadullinen tai määrällinen sen mukaan, minkälaista tietoa aineisto sisältää. Kvalitatiivinen tieto vastaa esimerkiksi kysymyksiin millainen, miten, missä ja miksi. (Karjalainen 2010, 19.) Laadullinen tutkimus tarkoittaa tutkimusta, jossa tieto tuotetaan kielellisesti ja tieto kerätään yleisimmin haastattelulla, kyselyllä, havainnoimalla tai käyttämällä erilaisia dokumentteja (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71). Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2009) kuvailevat laadullisen tutkimuksen olevan jonkin asian mahdollisimman kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, jonka lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen (Hirsjärvi ym. 2009, 164).

Laadulliseen tutkimukseen kuuluu, että tutkimus perustuu suhteellisen pieneen tutkittavien lukumäärään, sillä tutkimuksessa ei tavoitellakaan tilastollista yleistettävyyttä, vaan tuloksilla pyritään ymmärtämään ja kuvailemaan jotakin tiettyä toimintaa. Tutkimusyksiköiden lukumäärällä ei ole merkitystä tutkimuksen onnistumiseen. (Eskola & Suoranta 2005, 61.)

Tutkimuskohteemme, eli Päiväperhon perhekuntoutusyksikön henkilökunta, lukumäärä oli tutkimusta tehdessä kuusi, joten emme sinänsä suorittaneet aineiston erillistä poimintaa, vaan poimimme tutkimusaineistoksemme jokaisen mahdollisen tiedonannon. Päiväperho on ainutlaatuinen, pääosin päihdeperheille tarkoitettu perhekuntoutusyksikkö, johon ei ole aiemmin kohdistettu tutkimusta henkilökunnan kokemuksista työn menetelmistä ja tarjottavan tuen riittävyyden kokemuksista. Koimme tärkeäksi kokemusperäisen tiedon esille nostamisen yhteiskunnassa ja ajassa, jossa päihdeongelmat kasvavat ja palveluiden tarve lisääntyy. Hyvinvointialueille siirtymisellä tavoitellaan muun muassa palvelupolun sirpaloitumisen vastaista kehitystä ja koemme tärkeäksi tuoda ammattilaisten argumentaatiot esille päätöksiä tehdessä.

5.4 Tutkimusprosessi

Opinnäytetyömme aikataulu

Syyskuu/Lokakuu 2022	Opinnäytetyösuunnitelma valmis
Lokakuu 2022.	Lupahakemus
Marraskuu 2022 (2.11)	Haastattelu työpaikan työnohjauspäivän yhteydessä
Joulukuu 2023	Litterointi ja analyysi
Tammikuu – Maaliskuu 2023	Opinnäytetyön kirjoitusta
Toukokuu 2023	Opinnäytetyö valmis + seminaari

Toteutimme opinnäytetyön yhteistyössä Tampereen kaupungin Päiväperhon perhetukikeskuksen kanssa. Haastattelimme Päiväperhon perhekuntoutuksen työntekijöitä tuoden esille heidän kokemuksiaan ja ammattitaitoaan. Päiväperhon henkilökunta on erikoistunut riippuvuuden tuomiin ongelmiin ja tarjoaa monipuolisesti riippuvuuden tuomiin haasteisiin tarvittavaa tukea ja kuntoutusta. Perhekuntoutuksessa työskentelee kaksivuorotyössä seitsemän työntekijää. Perhekuntoutuksessa on viisi perheasuntoa. Alasuutarin (1999) mukaan kvalitatiivisessa tutkimusotteessa suuri määrä ei ole tarpeen eikä edes tarkoituksenmukaista, joten seitsemän haastateltavaa soveltui hyvin tutkimusasetelmaamme (Alasuutari 1999, 39).

Valitsimme puolistrukturoidun yksilöhaastattelun opinnäytetyömme tiedonkeruumenetelmäksi. Puolistrukturoitu haastattelu jättää vastaajalle tilan vastata omin sanoin valmiiksi mietittyihin kysymyksiin erona strukturoituun haastatteluun, jossa vastausvaihtoehdot on annettu valmiina. Teemahaastattelusta puolistrukturoitu taas eroaa siinä, että kysymykset ovat valmiina ja tietyssä järjestyksessä ja kaikille samanlaiset. (Alasuutari 1999, 87.) Haastattelukysymyksemme olivat teemoiteltu vastaamaan tutkimuskysymyksiimme, joten voidaan puhua myös teemahaastattelusta. Haastattelimme yhdessä viisi perhekuntoutuksen työntekijää ja varasimme aikaa jokaiselle noin tunnin. Tämä aikaraja ei ollut tarkkaan määrätty ja vaihteli 15 minuutista puoleentoista tuntiin. Haastattelu toteutui yksikön tiloissa ja osallistumme molemmat jokaiseen haastattelukertaan. Haastattelukysymykset löytyvät liitteistä (liite 1). Yksi haastatteluista jouduttiin toteuttamaan

sähköpostin välityksellä. Yhden työntekijän haastattelu ei ollut sillä hetkellä mahdollista, joten se jäi aineiston keräämisestä pois.

Haastattelun etu kyselyyn nähden on joustavuus, kun haastattelijalla on mahdollisuus selventää ja tarkentaa kysymyksiä, sekä käydä vuoropuhelua haastateltavan kanssa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Sähköpostitse toteutuneesta kyselystä voi siis jäädä jotakin oleellista kertomatta. Yhtä mahdollista on, että kyselyn kautta saamamme aineisto vastaa hyvin tutkimuskysymyksiimme.

Lähetimme alustavan, opinnäytetyötämme koskevan saatekirjeen (liite 2) haastateltaville, jotta he voivat etukäteen valmistautua haastattelun teemoihin. Tuomi ja Sarajärvi (2009) huomauttavat, että mikäli haastateltava ei tiedä, mitä haastattelu koskee, voi olla riskinä kieltäytyä haastattelusta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73).

Toteutimme teemahaastattelun Päiväperhon perhekuntoutuksen työntekijöille marraskuussa 2022. Haastattelun suoritimme yhden päivän aikana ja kyselyn suoritimme myöhemmin sähköpostitse. Yhdeltä haastateltavalta ehdimme työkii-reen vuoksi saamaan haastattelussa vastaukset vain ensimmäisiin kysymyksiin, ja loput vastaukset harmiksemme ja yrityksistämme huolimatta jäi saamatta. Lähetimme yksikön esimiehen luvalla haastatteleematta jääneelle henkilölle sähköpostilla kyselyn. Varmistimme jokaiselta haastateltavalta sanallisesti luvan haastattelun tallentamiseen. Tallensimme yhdellä puhelimella ja yhdellä kannettavalla tietokoneella Teams- puhelun kautta. Teams ei kuvannut, ainoastaan tallensimme ääntä. Tallenteet kerroimme poistavamme litteroinnin jälkeen välittömästi. Sähköpostilla vastanneelle kerroimme, että vastaukset poistetaan välittömästi vietyämme vastaukset litterointipohjiin.

5.5 Aineiston analyysiprosessi

Käytimme opinnäytetyömme aineiston analyysimenetelmänä teemoittelua. Laadullista aineistoa täytyy jäsentää jollakin tavalla, jotta siitä voidaan tehdä analyysi. Teemoittelu sopii analyysimenetelmäksi silloin, kun halutaan tietää, mitä kustakin teemasta on sanottu. Lukumäärillä ei sinänsä ole merkitystä, kyse on aineiston

ryhmittelystä eri aihepiirien mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Opinnäytetyössämme päätimme jättää ryhmittelemättä tiedonantajat iän, sukupuolen, tai esimerkiksi ammattinimikkeen mukaan, jottei tunnistettavuutta pienessä vastaajamäärässä esiinny. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan teemoittelu on teemahaastatteluaineiston analyysissä suhteellisen helppo tapa jäsenellä aineistoa analysoitavaan muotoon, sillä teemat ikään kuin muodostuvat jo haastattelussa jäsenyyksen aineistoon (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93).

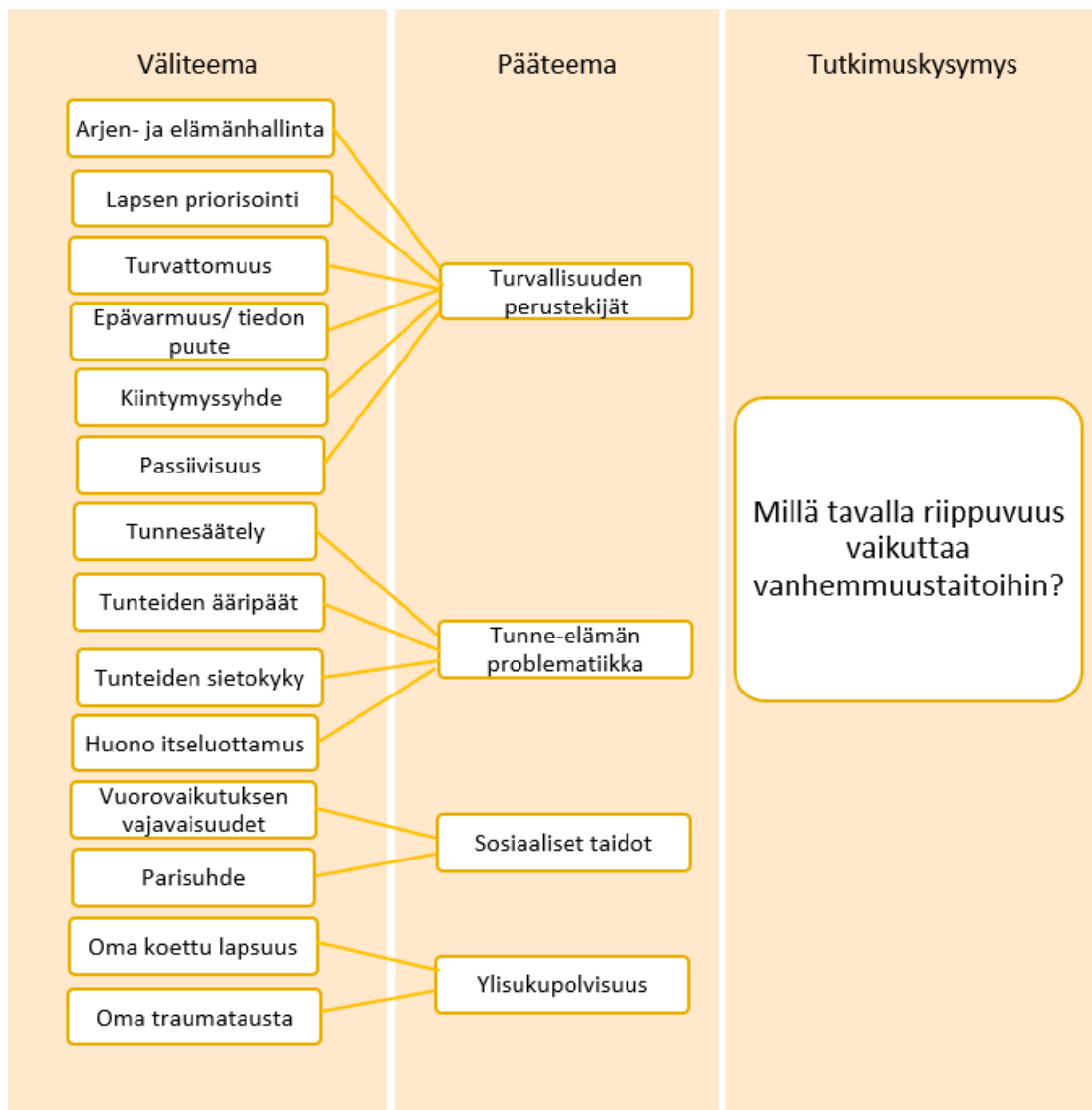
Litteroitua aineistoa kerääntyi 173,9 minuutilta 33 sivua. Litteroituamme jokaisen haastattelun, jaoimme kaikki viisi tutkimuskysymystä eri väreihin. Koodasimme kuhunkin tutkimuskysymykseen vastaavat argumentit värien avulla. Tämän jälkeen loimme uudet tutkimuskysymykohtaiset tiedostot, johon keräsimme värikoodein argumentit. Tässä vaiheessa vastauksia oli tiivistettävä ja yritettävä etsiä keskeistä sanomaa, joten tiivistimme jokaisen argumentin lyhyemmiksi lauseiksi. Aineisto pelkistyi 13,5 sivumäärään. Tästä oli helppoa kerätä jokaisen tutkimuskysymyksen alle teemoja, lauseita ja termejä, joita pystyi tässä vaiheessa myös yhdistelemään ja näin ollen aineistoa edelleen tiivistämään. Kun pelkistykset argumenteista olivat valmiit, haimme eri teemoja, joihin pelkistyksiä pystyi yhdistämään. Jokainen argumentti, tässä vaiheessa pelkistys, yhdistyi johonkin väliteemaan. Väliteemoista jatkoimme edelleen laventamista suuremmiksi kokonaisuuksiksi, pääteemoiksi. Pääteemojen on tarkoitus antaa aineistoa vastaavat vastaukset tutkimuskysymyksiin.

Esimerkkinä analyysiprosessista havainnallistamme kuvan kautta analyysiprosessia (liite 3). Hahmottamisen helpottamiseksi prosessi kuvataan kahdella erillisellä kuvalla. Prosessissa pelkistykset ovat tiivistettyjä argumentteja litteroidusta aineistosta, jotka olemme teemoittelimme ensin väliteemoiksi ja edelleen pääteemoiksi.

6 TULOKSET

6.1 Riippuvuuden vaikutukset vanhemmuustaitoihin

Alla oleva sisällönanalyysikuvio 2 näyttää, millä tavalla riippuvuuden vaikutukset vanhemmuustaitoihin näyttäytyivät Päiväperhon perhekuntoutuksen henkilökunnan kokemana. Tulokset tiivistyivät turvallisuuden perustekijöihin, tunne-elämän problematiikkaan, sosiaalisiin taitoihin ja ylisukupolvisuuteen.

KUVIO 2. Riippuvuuden vaikutukset vanhemmuustaitoihin

Sisällönanalyysikuvion mukaan riippuvuuden vaikutuksista vanhemmuustaitoihin nousi esille neljä pääteemaa, jotka olivat turvallisuuden perustekijät, tunne-elämän problematiikka, sosiaaliset taidot sekä ylisukupolvisuus. Turvallisuuden perustekijät pääteemana sisälsi arjen- ja elämänhallinnan, lapsen priorisoinnin, turvattomuuden, epävarmuus/tiedon puutteen, kiintymyssuhteen ja passiivisuuden teemat. Tunne-elämän problematiikka -pääteema sisälsi tunnesäätelyn, tunteiden ääripäät, tunteiden sietokyvyn sekä itseluottamuksen teemat. Sosiaaliset taidot -pääteema sisälsi vuorovaikutuksen vajavaisuudet sekä parisuhteen teemat. Ylisukupolvisuus -pääteema koostui oman koetun lapsuuden ja oman traumaustan teemoista.

Täytyy huomioida, että opinnäytetyömme tuloksissa ilmeni myös huomio siitä, että vanhemmuus voi olla hyvää myös päihteitä käytettäessä. Tällä tarkoitettiin sitä, että päihteiden käyttö vaikuttaa aina yksilöllisesti vanhemmuuteen ja taustalla on yksilölliset eroavaisuudet eri vanhemmuuteen vaikuttavissa osa-alueissa. Tuloksia voi pitää yleistyksinä.

Tulosten mukaan arjen- ja elämänhallinnan parissa työskenneltiin perhekuntoutuksessa todella paljon. Työntekijät kuvailivat perhekuntoutuksessa asuvien perheiden arjen olevan usein jopa kaaosmaista. Arjen hallinta, esimerkiksi hygienia, ruuan valmistus, ruoka-ajat, arjen rutiinit ja asioiden hoitamisen taidot olivat usein perheillä puutteellisia, tämä loi usein kaaosta perheen arkeen ja elämään. Tulosten mukaan perheiden kanssa lähdettiin usein työskentelemään juuri arjen- ja elämänhallinnan perusasioissa. Kodin turvallisuus, siisteyden ylläpitäminen, ruuanlaitto, päivärytmi, sekä tärkeiden asioiden hoitaminen esimerkiksi viranomaisasioissa olivat asioita, joissa havaittiin haasteita.

”Aika paljon se lähtee semmosesta käytännönläheisestä työskentelestä. Ihan jo pelkästään se, että käydään kodeissa laittamassa asiat kuntoon, että sinne voi ottaa lapset mukaan, että se on turvallista ja harjoitellaan sellaisia ihan perusasioita.”

”Et semmonen asioiden hoitaminen, jää tärkeitä virastoasioita, vaikka tekemättä ja jää siivoomatta ja semmonen päivän rytmittäminen on monesti tosi haastavaa meidän vanhemmille.”

Lapsen priorisoinnin puute nousi tuloksissa esille. Lapsen tarpeet jäävät vanhemmilta huomaamatta, koska usein vanhempien oma ajatusmaailma pyörii omassa

riippuvuudessa tai muissa vanhemman omissa asioissa, jolloin lapsen huomioiminen ei ole ollut ensisijainen asia vanhemman elämässä. Vanhemman riippuvuus on vaikuttanut lapseen niin, ettei vanhemmalla ole välttämättä ollut aikaa lapselle tai lapsi ei ole saanut vanhemmalta kuuntelua, läsnäoloa ja turvaa.

Riippuvuuden nähtiin aiheuttavan vanhemmuuden mekaanista suorittamista, josta puuttuu aito kiinnostus lasta ja lapsen asioita kohtaan ja sen koettiin näkyvän esimerkiksi lapsen rauhattomuutena ja käytösongelmina. Tuloksista nousi kuitenkin esille se, että riippuvuus ei ole automaattisesti huonoa vanhemmuutta. Riippuvuudesta huolimatta koettiin, että vanhempi voi olla hyvä vanhempi lapselleen, jos ongelmat eivät ole vielä kovin syvällä.

...”jos on oikee päihdeongelma, niin se menee semmoseks mekaaniseks vaan. Suorittamiseksi, että siitä puuttuu aito kiinnostus ja jos se lääke pyörittää sitä omaa aivokapasiteettia niin että jää sivuun se pikkuihminen.”

...”no että hän ei tule kuulluksi ja voihan se näkyä lapsen käyttäytymisongelmina. Hyvin paljon aletaan puhumaan sitten, että hän on rauhaton, niin todennäköisesti se voi näyttäytyä sen seurauksena, että vanhempi ei ole läsnäoleva ja kuuntele sitä lasta tai ei ole sitä kapasiteettia siihen ihan täysillä panostaa, niin sitten se lapsi alkaa oireilemaan sitä. Hän ei saa tuoda itseensä täysin esiin ja sitä tukahdutetaan tavallaan sillä.”

...”riippuvuudesta riippumatta hän voi olla hyvä vanhempi, jos muistaa sen ja ei oo ihan siinä niin syvissä vesissä vielä.”

Turvattomuuden kokemus koostui tulosten mukaan perushoivan ja perusturvallisuuden tunteesta, jotka usein riippuvuustaustaisten vanhempien lapsilla jäi puutteelliseksi tai puuttui kokonaan. Tulosten mukaan vanhemmat olivat usein itsekkin epätietoisia siitä, mitä turvallisuus lapsen elämässä ja ympäristössä tarkoittaa. Säännöt, rytmit ja rutiinit koettiin tärkeänä osana turvallista kasvu-ympäristöä.

...”säännöt ja rytmi ja rutiini, on se mikä sitä turvaa tuo ja silloin lapsi voi olla rauhassa ja kasvaa omaa tahtia ja leikkiä ja kaikki mitä siihen turvaan liittyy, niin jos se vanhempi on vähän hukassa niin kyllä se lapsikin tulee olemaan hukassa.”

Riippuvuus vaikutti vanhemmuustaitoihin näkyen vanhemman epävarmuutena toimia vanhempana. Epävarmuuden nähtiin voivan näkyä myös tiedon puutteena

vanhemmuudesta, lapsista ja päihteiden vaikutuksista. Tiedon puutteen vanhempana toimimisesta nähtiin selittyvän esimerkiksi sillä, ettei vanhempi välttämättä ollut ennen perhekuntoutukseen tulemista saanut tietoa vanhemmuudesta aiemmin. Epävarmuuden koettiin myös näyttävätyvän niin sanotusti vääränlaisena varmuutena, ikään kuin naamioiden epävarmuus varmuudeksi. Tiedonpuutetta koettiin esiintyvän myös tietämättömyytenä päihteiden haitallisista vaikutuksista omaan itseen, terveyteen ja hyvinvointiin, sekä lapsen kasvuun ja kehitykseen, esimerkiksi sikiön kehitykseen raskausaikana.

”Sitä tietoo ei välttämättä oo ja sitten kun tulee tänne kuntoutukseen niin sit se näyttäytyy usein semmosena epävarmuutena. Toisaalta sitten se voi olla sitten ihan päinvastoin, että on kuin kaikki olis hyvin ja vähän niinkun vääränlaisena varmuutena. Pohjana niissä on se epävarmuus.”

Tulosten mukaan koettiin, että riippuvuus vaikuttaa vanhemmuuteen myös kiintymyssuhteen ongelmilla, kuten että lapsen ja vanhemman välille ei aina muodostu kiintymyssuhdetta lainkaan, lapsi kiintyy aikuiseen turvattomasti tai kiintymyssuhdetta ei synny keneenkään aikuiseen. Riippuvuuden vaikutukset kiintymyssuhteen muodostumiseen koettiin olevan usein negatiivisia. Vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde tai sen puuttuminen nähtiin turvallisuuden perustekijöiksi tai niitä heikentäviksi.

”Ei oo kiinnitytty keneenkään aikuiseen.”

Passiivisuus näyttäytyi vanhempien vaikeudella saada asioita hoidettua aivan arkisissa, lapsen hyvinvoinnin ja turvallisuuden tunteen kannalta tärkeissä asioista, kuten laskujen maksamisessa, virastoasioinneissa, ulkoilussa ja ravitsemuksessa. Passiivisuutta koettiin olevan myös reagoimattomuus lapseen ja vanhemman jaksamisen haasteet. Tämä nähtiin olevan kietoutuneena välinpitämättömyyteen asioiden suhteen siten, että kun ei ole voimavaroja, ei saa asioita hoidettua ja se lisää välinpitämättömyyttä.

”mut sitten, ku se lähtee se addiktion sieltä viemään sitä mieltä, niin se ei kyllä ihan selkeä siinä näkymään. Näkymään jotenkin, että ruvetaan skippaamaan semmosia rutiineja ja vaikka mitä on luotu sen lapsen kanssa. Silleen se kaikkein konkreettisimmin niin kuin näkyy.”

”Vanhemmuuden osa-alueet niin se kattaa tosi laajasti, kun miettii ihan arjenhallinnat, hygieniat, sitten nää tunnepuolen, kaikki lämpö, turva niiin siellä mennään usein sen oman tarpeen mukaan.”

”Semmonen passiivisuus on heillä aika usein näkyvä”

Tunne-elämän problematiikka nousi toiseksi pääteemaksi sisältäen tunnesäätelyn, tunteiden ääripäiden, tunteiden sietokyvyn sekä huonon itseluottamuksen teemat. Tunne-elämän problematiikan aiheet ylipäänsä nousivat tuloksissa vahvasti esille. Kun päihteidenkäyttö lopetetaan, se nostaa tulosten mukaan vanhemmilla paljon tunteita pintaan, erityisesti negatiivisia tunteita. Näistä yleisin koettiin vanhemmilla olevan syyllisyyden tunteet.

Tulosten mukaan vanhemman oma tunnetilan koettiin olevan päällä koko ajan ja vanhempien koettiin omaavan heikot taidot säädellä tunteiden pitoisuutta ja näkyvyyttä. Tunteiden säätelyn ongelmat nähtiin osittain aiheutuvan vanhemman tottumuksesta säädellä, usein turruttaa, erilaisia iloisia ja negatiivisia tunteita päihteillä. Haasteet näyttäytyivät keinottomuutena säädellä tunteita esimerkiksi silloin, kun lapsi sotkee tai hakee huomiota. Lapsen tunnekasvatuksessa silloin, kun oma tunnesäätely on vaikeaa, sekä vanhemman kyvyttömyydessä ottaa vastaan lapsen tunteita nähtiin olevan haasteita.

”Varmaan nää tunteet on kyl sellasia et ne menee laidasta laitaa. Ei oo tasasta olotilaa. Ei oo lapsellakaan semmosta tasasta olemista päivän mittaan. Et se on arvaamatonta. Eikä tarvi olla, että on väkivaltaa. Että joko lapsi jää ihan yksin tai sen iholla ollaan koko ajan. Ja se vaihtelee päivän aikana monta kertaa. Ja se aikuisen oma tunnetila siinä määrittelee.”

”Toimintatapoja, omia tunteita mitä nostattaa, kun kolmevuotias taa-pero heittää ruokaa lattialle aina vaan toistamiseen ja toistamiseen. Nostattaa tunnetta ja näillä kuitenkin suurimmalla osalla on traumaustaa tai ne on vaille jääneitä tai kaltoinkohdeltu itse lapsena/nuorena niin, ne oppis jotenkin tiedostamaan ja tunnistamaan sitä että se saatu vanhemmuus voi vaikuttaa siihen mitä/ miten ite toimii.”

Vanhempien tunteissa koettiin olevan tasapainottomuutta ja ääripäihin menemistä tunneskaalan vaihdellessa täydestä tunnekyllmydestä tunteiden yltäkylläisyyteen. Lapselle sen koettiin aiheuttavan haasteita ennakoida, minkä tunnetilan vanhempi seuraavaksi ja missäkin tilanteessa näyttää, sillä tunteissa ei koettu olevan johdonmukaisuutta eikä tasapainoa.

”Pahimmillaan se riippuvuus vaikuttaa siihen, että se ei ole se vanhempi ollenkaan saatavilla.”

”Vaihtelee lapsikohtaisesti. Mutta lähtökohtaisesti lapsilla on usein turvaton ympäristö.”

”Vanhempien on voi olla haastavaa ymmärtää tai nähdä lapsessa turvattoman ympäristön ja oman riippuvuuden vaikutuksia.”

Tunnesäätelyn ja tunteiden ääripäiden problematiikan lisäksi vanhemman tunnetilojen sietokyvyn kanssa koettiin olevan haasteita, kun perheessä oli riippuvuutta. Päihteettömyyden nähtiin usein aiheuttavan voimakasta ahdistuksen tunnetta. Ahdistusta koettiin aiheutuvan vanhemmille myös erityisesti stressistä ja mistä tahansa suurista tunnetiloista, myös positiivisista tunteista. Vanhemmuudessa tällä koettiin olevan merkitystä myös lapseen, sillä usein myös lapsen aiheuttamia tunnetiloja kohtaan ei ole sietokykyä.

Lapsen tunnetilan kestämisessä ja kantamisessa, sekä yrityksessä muuttaa lapsen tunnetilaa esimerkiksi lohduttaen, nähtiin olevan haasteita. Epätoivoisen ahdistuneisuuden aiheuttama tunne vanhemmalla siitä, ettei ahdistuksen ikinä uskottu menevän pois, ja tunnetta ei vain pystytä kestämään, koettiin yleisenä haasteena. Stressinsietokyvyn haasteet vanhemmilla koettiin lähes yhtä suureksi ahdistuksensietokyvyn kanssa.

”Et se lapsi jää jotenkin sivuun siitä. Et ne lapsen tarpeet. Sitten, just kun tunne-elämä on niin rikkinäistä ja omat lapsuuden kokemukset. Jos lapsi itkee, niin sehän vittuilee mulle”

”Mä voin silti hoitaa lasta ja tarjota sille asioita, kun mä uskon, että tää menee kohta ohi. Sitähän ne ei osaa, että siinä tarvii harjoitusta.”

Tuloksissa ilmeni, että riippuvuuden nähtiin vaikuttavan negatiivisesti vanhempien itseluottamukseen ja näyttäytyvän itseän uskomisen haasteina ja automaattisesti itsensä huonoksi vanhemmaksi leimaten. Tuloksissa ilmeni, että vanhempien ei uskottu luottavan siihen, että he voisivat olla hyviä vanhempia, vaikka halua siihen olisikin. Vanhemmuudessa havaittiin jatkuvaa epäilyä ja aliarviointia kohdistuen asiakkaiden omaan vanhemmuuteen. Päihteettömän elämän kautta vanhemmat saivat positiivista palautetta suoraan lapsiltaan, jonka koettiin korjavan vanhempien kokemaa huonoa itseluottamusta.

”Että niiltä lapsilta ne vanhemmat saa sen palautteen, että nyt on muuten erilainen meininki, ja iskä on paljon enemmän kuunnellu mun koulukuulumisia tai muita, niin ne on semmosia koskettavia.”

”Se näkyy siinä vanhemmuudessa niin ei luoteta itteensä. Sitä on ihan tutkittukin, että päihdevanhemmat arvioi itteensä huonommaksi vanhemmaksi ja se kyllä näkyykin, että kyllä epäillään ja monet tarvii semmosta vahvistusta ja tsemppaamista ja että viitsi sää haltsaat hyvin ja kyllä sää tiedät mitä sun lapsi tarvii.”

Kolmantena pääteemana arvioidessa riippuvuuden vaikutuksia vanhemmuustaitoihin nousi sosiaalisten taitojen teemat, jotka eriytyivät vuorovaikutustaitoihin suhteessa lapseen sekä parisuhteeseen. Luonnollinen vuorovaikutus lapsen kanssa koettiin tulosten perusteella vanhemmilla usein puutteelliseksi. Luonnolliset ilmeilyt, eleet, rupattelut ja ääntelyt koettiin puuttuvan vanhemmilta usein kokonaan vuorovaikutustilanteissa lapsen kanssa. Lapsen tarpeisiin reagoimisessa ja läsnäolossa koettiin olevan puutteita.

Riippuvuuden ja päihteiden käytön nähtiin vaikuttavan tulosten mukaan myös parisuhteeseen ja koko perheeseen. Myös vanhempien päihteettömyyden nähtiin voivan aiheuttaa perhedynamiikassa haasteita. Tulosten mukaan parisuhteessa nähtiin vaikuttavan erityisesti se, että pariskunnan parisuhde on ollut hyvin usein melko tuore ja raskaaksi on tultu melko pian tai välittömästi suhteen alettua. Parisuhdetta on voinut lisäksi aina määrittää yhteinen päihteidenkäyttö ja näin ollen päihteettömään kumppaniin on tutustuttu ikään kuin uudelleen.

”Kun tulee pariskuntia, jotka on ollut yhdessä sen koko ajan, kun on käyttäneet niin täällä ekaa kertaa opettelee täällä olemaan selvinpäin yhdessä. Että se on monesti semmosta, että on tutkimusmatka suoraan sanottuna. Se nyt ainakin ja vanhemmuuskin, jos on käytetty päihteitä ennen tänne tuloa, niin se vanhemmuus selvinpäin niin on siinäkin niinku muutosta ja nousee semmosia syyllisyyden tunteita vahvasti ja muutenkin nousee pintaan kaikenlaista kyllä, kun ollaan uuden äärellä.”

Ylisukupolvisuuden teema rakentui tulosten perusteella omasta koetusta lapsuudesta sekä vanhemman omasta traumataustasta. Moni asiakas on tulosten mukaan omassa lapsuudessaan kaltoinkohdeltu ja jäänyt jostakin paitsi. Omaan vanhemmuuteen koettiin olevan yhteydessä se, millaista vanhemmuutta vanhempi on itse saanut ja millainen vanhemman oma lapsuus ja kasvuympäristö

ovat olleet. Tulosten mukaan nämä oman lapsuuden vaikutukset nähtiin selittävän jossakin määrin sen, että vanhempi ei ole välttämättä osannut yhdistää lapselle turvatonta ympäristöä omaan päihteiden käyttöön.

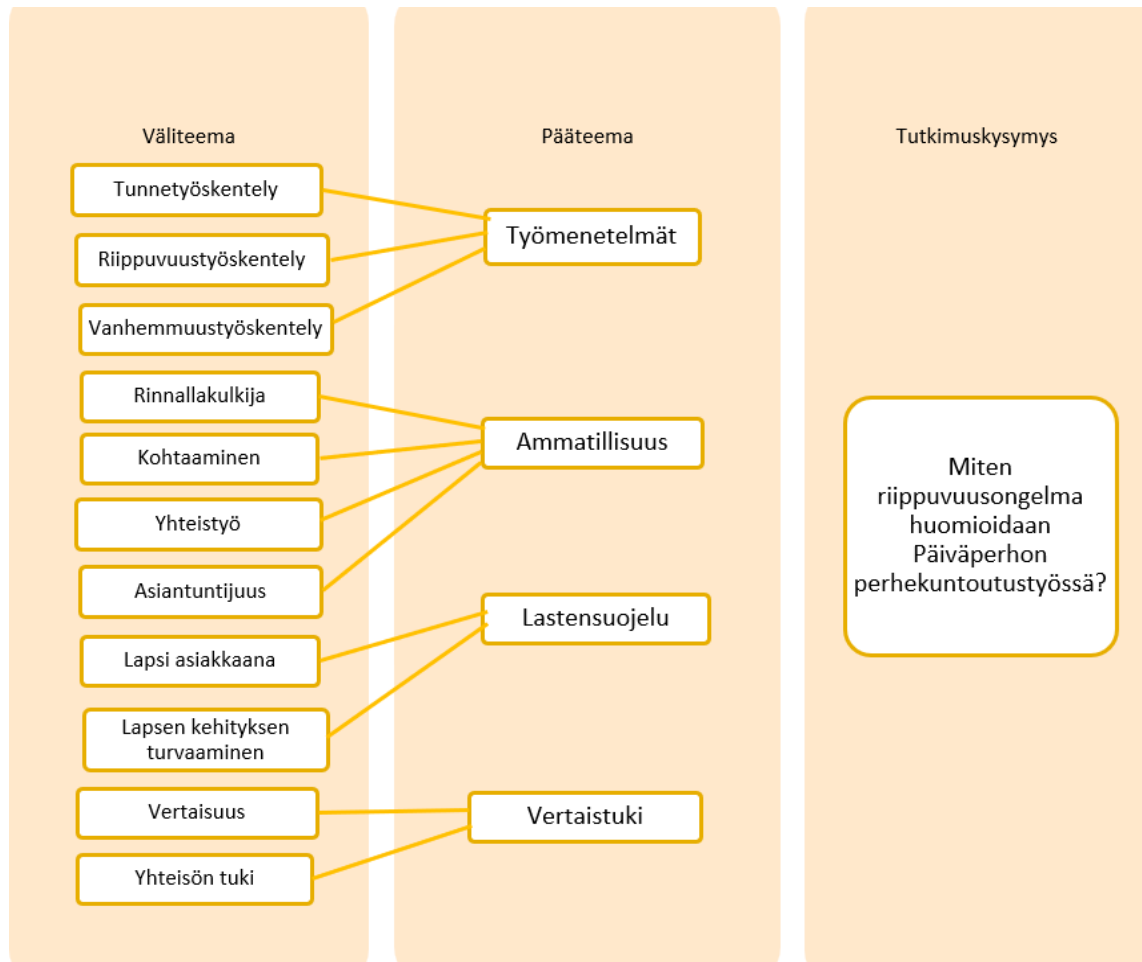
”Näihin vaikuttaa riippuvuuden lisäksi monesti myös vanhempien omat traumataustat ja lapsuuden kokemukset.”

”Ja hyväksymään ne asiat siis sillä tavalla, että ei anna lapsellekaan semmosta vuosien aikana väärää kuvaa, että tunteita ei oo olemassa, mutta miten ne kanavois, ettei ne mee aina överiksi”

”Fokus siinä vanhemmuudessa ja siinä opetellaan tunnistamaan niitä omia traumoja, jotka vaikuttaa siihen vanhemmuuteen tänä päivänä.”

6.2 Riippuvuusongelman huomioiminen perhekuntoutuksessa

Alla oleva sisällönanalyysikuvio 3 näyttää erilaisten keinojen huomioida riippuvuusongelma Päiväperhon perhekuntoutusyksikössä tiivistymisen työmenetelmiin, ammatillisuuteen, lastensuojeluun ja vertaistukeen.

KUVIO 3. Riippuvuuden huomioiminen perhekuntoutuksessa

Sisällönanalyysikuvion mukaan riippuvuusongelman huomioimisessa nousi pääteemoiksi työmenetelmät, ammatillisuus, vertaistuki ja lastensuojelu. Selkeästi vahvimpana riippuvuusongelman huomioimisessa nousi työmenetelmien merkitys. Työmenetelmillä alun perin tarkoitimme kaikkea, työotteesta lähtien, kuinka työtä toteutetaan. Haastatteluita purkaessa kuitenkin huomasimme, että on selkeämpää jaotella riippuvuustyöskentely, vanhemmuustyöskentely ja tunnetaitotyöskentely sekä keskustelut erityisosaamista vaativiksi työmenetelmiksi.

Eriytimme rinnallakulkijuuden, kohtaamisen, yhteistyön ja toiveikkuuden, niin sanotut pehmeät taidot, yleisesti ammatillisuudeksi. Juuri ammatillisuuteen liittyvät argumentit nousivatkin vahvasti esille. Lastensuojelun ja vertaistuen teemoihin liittyviä kannanottoja nousi vähemmän esille. Erilaiset vanhemmuustyöskentelyyn, riippuvuustyöskentelyyn, ja tunnettyöskentelyyn liittyvät menetelmät ja työskentelytavat sekä henkilökohtaiset keskustelut nähtiin merkittävänä työkaluna riippuvuusongelmasta kärsivän perheen kanssa työskennellessä.

Työmenetelmissä korostui vanhemmuuden vahvistaminen erilaisia menetelmiä hyödyntäen, kuten vakautta vanhemmuuteen ja vanhemmuuden roolikartta. Kiintymyssuhdetyöskentely nähtiin tärkeänä niin vanhemman omassa lapsuudessa syntyneiden kiintymyssuhteiden tarkastelussa, kuin oman lapsen kiintymyssuhteen ja oman vanhemmuuden tarkastelussa. Hoivan antamisen, myös vanhemmille, koettiin tukevan vanhemmuudessa jaksamista ja vanhemman omiin kykyihin luottamista. Ruokailun nähtiin olevan yksi hoivan elementti, jossa pystyy hyödyntämään ruokailuhetken mallintamista perheille.

"..ihan jo pelkästään vanhemmuuden roolikartta ja sen työstäminen on semmonen tosi iso asia päihdeperheitten kanssa. Oon sen huomannu, että se aukasee hirveesti erilaisia aihealueita ja keskusteluja ja voidaan keskustella sieltä ihan vanhemman lapsuudesta lähtien ja työstää sitä matkaa sitte lapsen tän hetkiseen tilanteen vauva-ajasta ja siitä pitkälle tulevaisuuteen. Se on semmonen siis tosi iso. Iso työkalu."

"Tarvittaessa voi olla itse siinä tekemässä sitä juttua sen vanhemman kanssa. Mallintaa, että mallintaminen on yksi semmoinen, mikä ainakin omassa työskentelyssä korostuu."

Riippuvuusnäkökulmaa käytettiin työmenetelmänä, sillä suurin osa asiakasperheistä on päihdeperheitä ja lastensuojelullisen kuntoutustarpeen perheelle on usein aiheuttanut vanhempien päihteiden käyttö. Riippuvuustyöskentelyyn oli saatu monipuolista koulutusta ja sitä hyödynnettiin monipuolisesti. Työskentely piti sisällään muun muassa päihdehistorian läpikäymisen, päihteiden käytön näyttäytymisen muodot kyseisellä hetkellä vanhemman elämässä sekä päihdetöntä elämää miettimisen tulevaisuudessa.

"Et jos mietitään niitä toimivia, takaavia tavoitteita niin ne pitäis olla aina yhdessä ja mielellään siitä asiakkaasta itsestään. Että on myös valmis työskentelemään niitten eteen. Paljo meillä on semmosta, kun on ehkä tultu yleensä silloin kun ei ehkä olis haluttu itse tulla, niin semmosta motivointia ja kartoitustyötä ja löydetään sitä motivaatioo. Sit meillä on tehtäväryhmä. Et siinä on kuitenkin jatkumo, että käydään sitä päihdehistoriaa ja mitä seurauksia sillä on ollu ja mitä päihdetöntä elämää voisi sulle tuoda. Et semmosta motivaatiotyöskentelyä, että kartoitetaan mitä on ollu päihhteellinen elämä."

Suurena tukena riippuvuustyöskentelyssä käytettiin tunnetaitotyöskentelyä. Päihteidenkäyttöön nähtiin liittyvän usein haasteita tunnetaidoissa ja tunnetaitojen haasteiden taas heijastuvan myös vanhemmuustaitoihin. Tunnetaidoissa korostui selkeästi stressinsietokyvyn sekä ahdistuksensietokyvyn vahvistamisen tärkeys. Myös tunteiden epäjohdonmukaisuus ja niin sanotuista ääripäistä toiseen meneminen hetkessä, nähtiin ongelmallisena vanhemmuudessa etenkin lapsen turvallisen kiintymyssuhteen luomisen kannalta. Tunnetaitotyöskentelymenetelmissä korostui erityisesti DKT eli dialektinen käyttäytymisterapia, jota hyödynnettiin myös vanhemmuuden tukemisessa.

“Et sen kanssa voi elää, silleen et me pyritään siitä ahdistavasta tunteesta pois, että keksitään jotain muuta tilalle. Parhaimmassa tapauksessa saavutetaan se tila, että me voidaan sietää sitä ahdistusta ihan hyvin, ilman että se haittaa. Ilman että tarvii äärimmäisiin keinoihin tukeutua.”

Ammatillisuuteen liittyvä osaaminen, kuten asiakkaan oikeanlainen kohtaaminen, luottamuksellinen hoitosuhde, rooli rinnallakulkijana, yhteistyön merkitys ja toiveikkuuden luominen vaikeassa tilanteessa nousivat merkittävään rooliin tuloksissa. Vastauksissa nousi esille toivon luomisen tärkeys. Työntekijän rooli toivon luomisessa ja ylläpitämisessä vaikeiden elämäntilanteiden keskellä nähtiin merkittävänä ja osana sosiaali- ja terveydenhoidon ammattilaisten työtettä ja ammatillisuutta. Pidettiin tärkeänä, että on edes joku, joka uskoo asiakkaan parempaan tulevaisuuteen, asiakkaan onnistumiseen, antaa uusia näkökulmia ja on tukena uuden, päihteettömän elämän aloittamisessa sekä asioiden pohtimisessa. Päihteiden käytön nähtiin vaikuttavan ihmisen itsensä lisäksi ympäristöön muuttaen esimerkiksi vanhempien sosiaalisia suhteita. Työntekijällä nähtiin olevan mahdollisuus motivoida asiakasta löytämään ajatus päihteettömästä elämästä sekä ylläpitämään päihteettömyyttä.

Tulosten mukaan koettiin, että asiakkaat arvostavat luonnollista ja rentoa otetta, sekä asiakkaan itsemääräämisoikeuden ja oman elämänsä asiantuntijuuden roolin kunnioittamista muutoin kontrollikeskeisessä lastensuojeluyksikössä.

Tärkeänä nähtiin myös tiedon antaminen vanhemmille, esimerkiksi riippuvuus-sairaudesta ja päihteiden vaikutuksista käyttäjälle itselleen sekä sikiöön ja sitä kautta lapsen kasvuun ja kehitykseen.

"Ihan ykköshomma kyllä meillä on se rinnallakulkijuus, et menee siinä arjessa mukana ja sitä kautta, ja niinku keskustelee vanhemman kanssa. Elää sitä arkee yhdessä niin siellä ne haasteet tulee esiin ja niitä on helppo ottaa puheeksi, kun on siinä mukana. Et se ei oo semmosta että sieltä tulee jostain ylhäältä päin, että se tulee silleen, että olen täältä tarkkaillut ja huomannut, että sinä toimit näin. Ja ootko miettinyt toisin, vaan kun ollaan siinä arjessa mukana, niin se on semmosta luontevaa. Luontevaa rinnallakulkijuutta. Mihin tietty nää kaikki kohtaamiset ja kaikki muut sitten liittyy vahvasti.

"Hän itse tietää ne omat asiansa hyvin ja ongelmat. Ja sitten me työntekijät nähdään sitten ehkä vielä vähän lisää. Siks semmosen luottamuksellisen suhteen luominen on et siit niinku lähdetään liikkeelle."

".kaikista vaikuttavin on ne henkilökohtaiset keskustelut."

"Tottakai meidän yks tärkein tehtävä, mistä päästään taas seuraavaan on antaa tietoa. Ihan tietoa päihteistä, niitten vaikutuksista. Faktoja siis. Miten se ehkä on vaikuttanut sikiöön. Mitä voi viiden vuoden päästä voi lapsessa tulla esiin, jos on altistunut. Niin silloin vasta. Tai ekalla luokalla koulussa tai 10-vuotiaana. Tietoa. Tutkittua tietoa ja sit sitä pyöritellään niitä asioita niiden valossa, miten se vois vaikuttaa, siihen omaan elämään. Eikä meillä oo tarve olla oikeassa. Se on se tärkeä pointti."

Lapsi asiakkaana ja lapsen roolin tärkeys jäi määrällisesti pienemmäksi, mutta kuitenkin oleelliseksi osaksi tuloksia, onhan kyse lastensuojeluyksiköstä. Erityisesti pidettiin tärkeänä lapsen huomaamista asiakkaana, jottei vanhempien riippuvuusongelma vie täysin lapsen kuntouttamiselta huomiota. Lapsen kuntoutustarve nousi merkittäväksi erityisesti siitä syystä, että perhekuntoutuksessa olevat lapset ovat usein nähneet, kuulleet ja kokeneet paljon traumatisoivia asioita. Pidettiin oleellisena, että lapselle annetaan ääni ja lasta kuunnellaan, minkä koettiin olevan luonnollisinta leikin ja touhun ohessa. Lapsia otettiin mukaan perheen ja työntekijöiden keskusteluihin lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

"Joten yhtä lailla kuin vanhemmilla on omatyöntekijän keskustelut ja välillä musta on hyvässä balanssissa, että niitä lapsia huomioidaan. Välillä ne vähän jää, että kyllä siinä saa olla tosi tarkkana, että se lapsi ei unohdu."

".mutta sitten taas, jos vauvalla on oikeen pitkään vieroitusoireita niin sittenhän ne näkyy siinä, että vauva on kipee ja on monenlaisia huolenaiheita. Kasvun seuranta on semmosta mitä täällä tehdään ja siinä saattaa olla viivettä ja sitten saattaa olla monenlaista käytökseen ja neuropsykologiaan liittyviä haasteita."

Viimeiseksi pääteemaksi muodostui vertaistuen teemat tutkiessa, kuinka riippuvuusongelma huomioidaan perhekuntoutustyössä. Vertaisuus ja yhteisön tuki nousi tuloksissa selkeästi esille. Asiakkaiden koettiin saavan vertaistukea niin toisista kuntoutuksen perheistä kuin kokemusasiantuntijoistakin, sekä yhteisöstä.

Yhteisö on tulosten mukaan mallintamassa, motivoimassa, kannustamassa, kuuntelemassa ja kertomassa. Yhteisöön nähtiin kuuluvan asiakkaiden lisäksi työntekijät. Yhteisöllisyyttä luotiin ja tuettiin muun muassa yhteisillä ruokailuhetkillä ja tavallisen arjen elämisellä yhdessä. Arkisten askareiden lisäksi yhteisön tuen koettiin olevan keskustelu- ja tehtäväryhmissä. Vertaistuen merkitys korostui siinä, että joku sellainen henkilö, joka on kokenut samanlaisen elämäntilanteen, jakaa muille kokemuksiaan ja kenties luo toivoa muutokselle. Yhtä tärkeänä kuitenkin pidettiin vanhemman mahdollisuutta päästä jakamaan omaa tarinaa muille ja jäsentää ikään kuin muiden kautta omaa elämää. Toimiva vertaisryhmä koettiin vanhemmille turvallisiksi jakaa ajatuksiaan ilman pelkoa tuomitsemisesta. Kokemusasiantuntijoiden hyödyntäminen yhteisössä ja ryhmässä nähtiin erittäin arvokkaana sekä lisääntyvänä tuen muotona tulevaisuudessa.

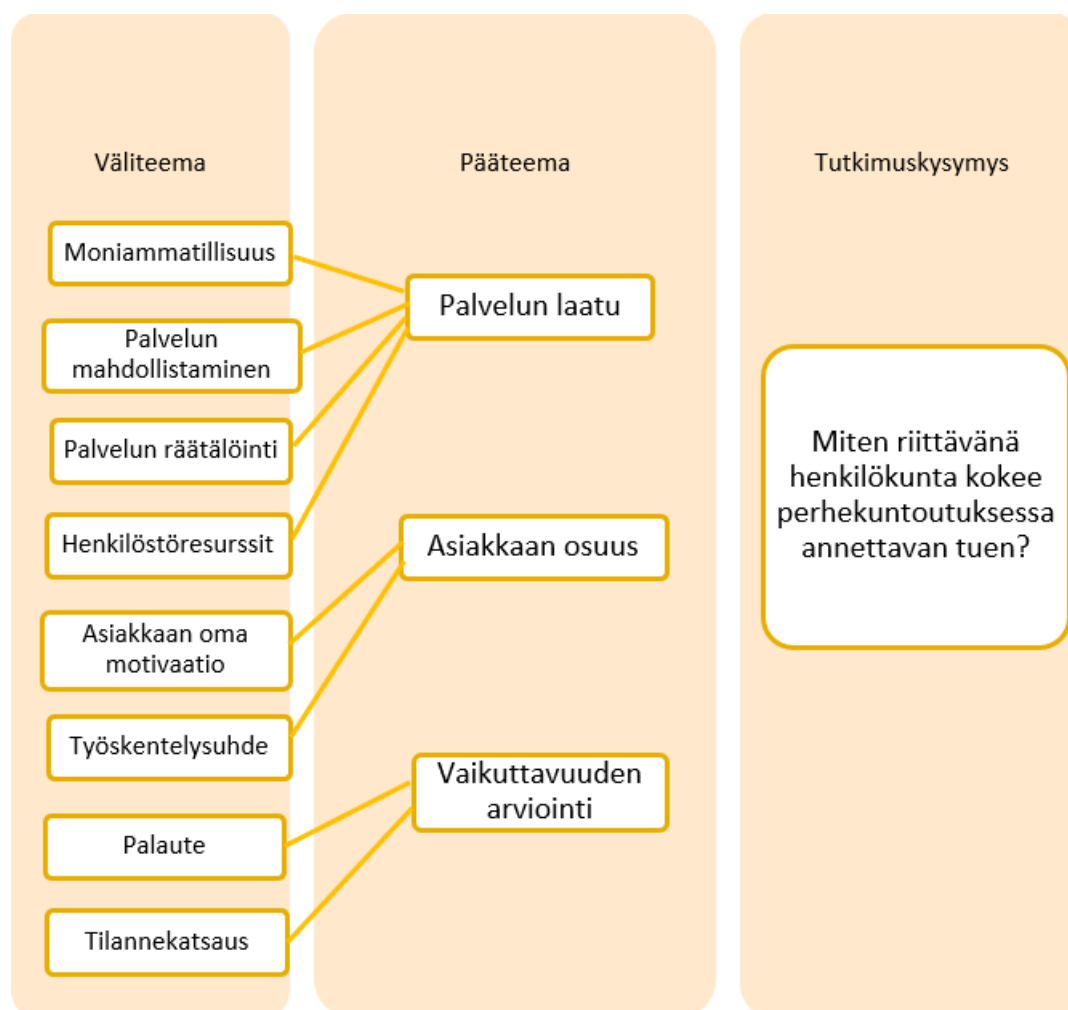
„.vertaistuki on siinä ihan äärettömän suuressa merkityksessä. Se, että siellä kokemuksia jaetaan ja saadaan palautetta sitten niiltä muilta vastaavissa tilanteissa olevilta asiakkailta ja ylipäätään kokemusasiantuntijoiden käyttäminen on kyllä semmonen hyväks havaittu keino.“

“Ryhmän tuki tietysti on sitten kanssa semmonen iso tuki.”

“..siinä olis se yhteisö, joka on tukemassa ja löytämässä yhdessä vaikka se ratkasu että, ollu huonosti nukuttu yö, ihan hirvee olo väsyttää, ei huvittaisi mikään niin silloin voi olla, että joku yhteisön jäsen, että sä oot kyllä puhunu että ulkoilu on semmonen helpottava asia, että mennäänkö yhdessä kävelylle.”

6.3 Tuen riittävyys perhekuntoutuksessa

Alla oleva sisällönanalyysikuvio 4 näyttää henkilökunnan arvion tuen riittävydestä Päiväperhon perhekuntoutuksessa. Tulokset tiivistyivät palvelun laadun, asiakkaan osuuden ja vaikuttavuuden arvioinnin teemoihin.

KUVIO 4. Tuen riittävyys perhekuntoutuksessa

Sisällönanalyysikuvio osoittaa palvelun laadun, asiakkaan osuuden prosessissa ja vaikuttavuuden arvioinnin pääteemoiksi tutkittaessa perhekuntoutuksessa annettavan tuen riittävyyden arviointia henkilökunnan kokemana. Vahvimmin tuloksissa korostui palvelun laatuun liittyvät asiat. Teemojen havaintomäärissä ei näkynyt juuri lainkaan keskinäistä vaihtelua.

Päiväperhon moniammatillisuuden niin perhekuntoutusyksikössä, kuin koko talon sisälläkin, koettiin vaikuttavan palvelun laatuun vahvistavasti ja näin ollen sen nähtiin lisäävän palvelun vaikuttavuutta. Ylipäänsä palvelun mahdollistaminen nähtiin tärkeänä. Yksilöllisyyttä korostettiin paljon, nimenomaan puhuttaessa perhekuntoutuksen riittävyydestä. Jokaisen perheen tarve nähtiin yksilöllisenä ja poikkeavana muiden perheiden tarpeista. Täytyy huomata yksinkertaistamisen mahdottomuus käytettäessä termiä riittävä. Jokaisen perheen kodalla riittävä tuki tarkoittaa eri asioita.

Riittävien resurssien varmistamisen tärkeys arvioitaessa tuen riittävyttä. Oleellisena nähtiin, että yhteiskunta mahdollistaa jokaiselle palvelua tarvitsevalle perheelle riittävän pitkän kuntoutuksen, tai kuntoutuksen ylipäänsä.

"Koen, että tuki on riittävä, mutta että se mahdollistetaan, niin se on se oleellinen."

Lähes yhtä vahvasti, kuin palvelun laatuun liittyvät teemat, nousi tuloksissa asiakkaan omaan osuuteen tai panokseen liittyvät seikat arvioitaessa tuen riittävyttä perhekuntoutuksessa. Asiakkaan oma motivaatio nähtiin usein oleellisena kuntoutumisen onnistumisen kannalta. Resursseilla tai ammattitaitoisella henkilökunnalla ei itsessään vielä koettu taattavan onnistunutta kuntoutusta, mikäli asiakkaalla oma motivaatiota kuntoutua on heikko.

Tuloksissa nousi tärkeä huomio siitä, että asiakkaan oman motivaation määrä voi vaihdella kuntoutuksen eri vaiheessa. Kuntoutusjakson ja luottamuksellisten yhteisö- ja työskentelysuhteiden myötä motivaation muutokseen voitiin kuitenkin nähdä heräävän, vaikkei sitä alun perin olisi. Asiakkaan oman motivaation lisäksi kuntoutumisen onnistumisessa ja riittävydessä kullekin perheelle nähtiin tärkeäksi onnistunut työskentelysuhteessa muihin asiakkaisiin sekä henkilökuntaan.

"Ainakin meillä on riittävästi tukea tarjolla ja näin. Mutta se enemmän perustuu siihen, että miten se itse asiakas tavallaan tekee sitä omaa toipumista."

"Olishan se ideaalitalanne, että kaikki tänne tulevat kuntoutuu ja toipuu suunnitelmien mukaan, mutta ei oo aina ehkä mahdollistakaan, jos ei itse sitä halua."

"..aina voidaan kehittää työskentelyä. Vanhempien oma halu työskennellä vaikuttaa myös paljon kuntoutuksen lopputulokseen."

"Se aito palaute tottakai, jos sieltä tulee sitä. Koska sitä on havaittavissa, että ne voi tulla negatiivisin ajatuksin tonne perhekuntoutukseen, mutta niillä voi muuttua se mieli sitten matkan varrella. Ja suuntaa sinne kotiin päin ja jos tulee se tunne ja fiilis, että niillä oikeesti menee hyvin. Että oikeesti menee eteenpäin. Se on se tavoite ja se ihanne. Mutta että se tuloksellisuus tulee sitten..joskus."

Tuen riittävyttä arvioidessa esille nousi kahden aiemman pääteeman kanssa vaikuttavuuden arviointi. Tuen riittävyden arvioinnissa pääasiassa huomioitiin saatua palautetta vanhemmilta sekä vanhemmissa huomattavissa olevaa asennemuutosta. Myös perheen yksilöllisen kuntoutussuunnitelman säännöllinen tilannekatsaus huomioitiin vaikuttavuuden arvioinnissa. Tulosten mukaan palaute näyttäytyi sekä suorana palautteena perheiltä, että epäsuorana palautteena. Epäsuora palaute näkyi muun muassa yleisinä asennemuutoksina kuntoutuksessa. Riittävyttä arvioitiin kunkin perheen kohdalla toki arjessa päivittäin, mutta lisäksi kuukausittain moniammatillisissa verkostopalavereissa muun muassa perheen oman sosiaalityöntekijän kanssa.

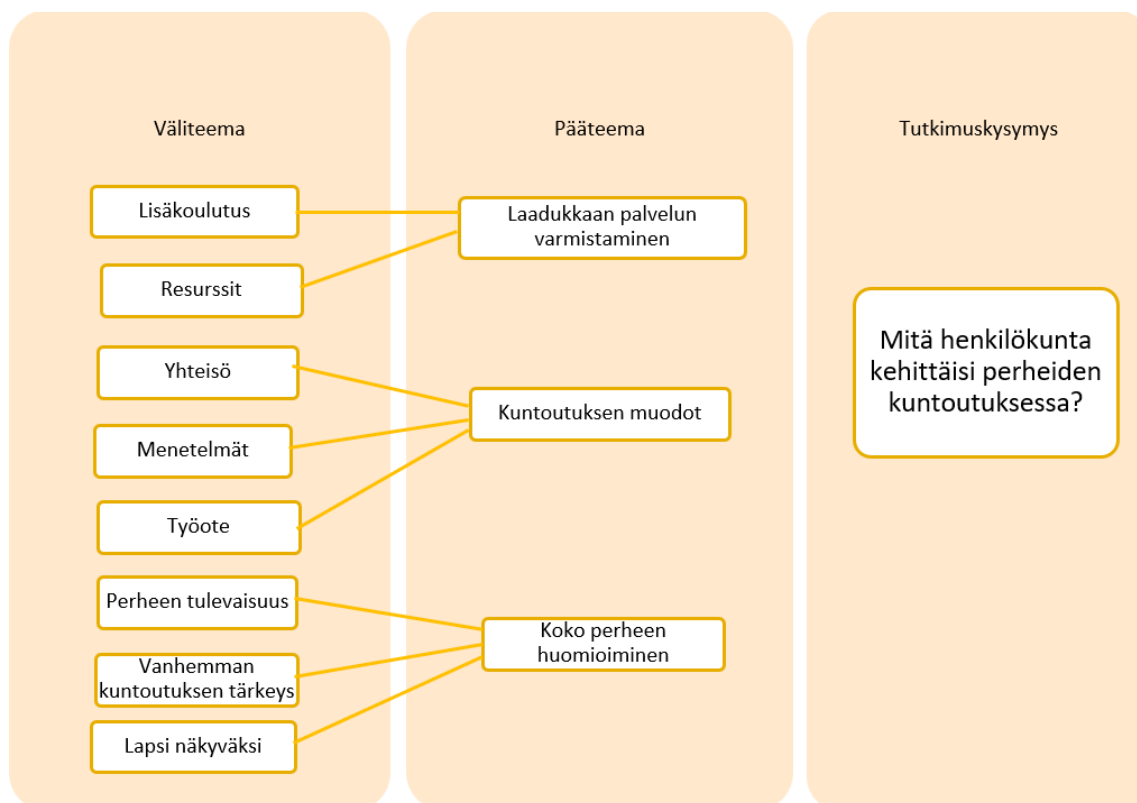
“Kyllähän se tavallaan se tuen riittävyys näkyy siinä, että nämä vanhemmat on täällä edelleen meillä hoidossa, että jakso ei keskeydy ja sitten se, että niitten toiminnan tasolla tavallaan näkyy se muutos siinä miten he on lähtenyt itse jotenkin viemään asioita eteenpäin.”

”Huolenaiheet ei poistu kokonaan ihan nolliin, mutta että pystytään suunnitellusti lopettamaan perhekuntoutusta, niin mä ajattelin, että siinä se näkyy, että he on saaneet riittävästi tukea.”

“Vanhemmat antavat itse usein positiivista palautetta kuntoutuksesta. Uskon, että jokaiselle perheelle jää kuntoutuksesta tärkeitä asioita matkalle mukaan, vaikka lopputulos olisikin muuta kuin etukäteen toivottu.”

6.4 Henkilökunnan kehitysideat

Alla oleva sisällönanalyysikuvio 5 näyttää henkilökunnan kehitysideat Päiväperhon perhekuntoutuksessa. Tulokset tiivistyivät laadukkaan palvelun varmistamiseen, kuntoutusmuotoihin ja koko perheen huomioimiseen.

KUVIO 5. Henkilökunnan kehitysajat

Sisällönanalyysikuvio osoittaa henkilökunnan kehittämisen ideat perheiden kuntoutuksessa. Esille nousi kolme pääteemaa: laadukkaan palvelun varmistaminen, kuntoutuksen eri muodot ja koko perheen huomioiminen.

Kehityksen suurimpana pääteemana oli laadukkaan palvelun varmistaminen, joka koostui työntekijöiden lisäkoulutuksen ja riittävien resurssien teemoista. Resursseilla tarkoitettiin tässä yhteydessä tarvittavaa miehitysmäärää ja toimintaympäristön parantamista perhekuntoutuksen tarpeisiin sopivaksi. Lisämiehitystä henkilökunta koki tarvitsevänsä työyhteisön ollessa tämänhetkiselä miehityksellä kovin haavoittuvainen esimerkiksi poissaolojen, erityisesti loma-aikojen, suhteen. Kuntoutuksen laadun nähtiin heikkenevän, mikäli miehitysmäärä ei ole riittävä.

”..ehkä vähän paremmalla miehityksellä”

”Lisää henkilökuntaa. Se on ehkä semmoinen miinuspuoli tossa, että huomataan, että se on tosi haavoittuvainen, koska on paljon työvuoroja niin, että ollaan yksin iltavuorossa.”

”Totuttu sillain, ku on vaan yks ihminen, niin siinä pärjää. Voi olla tosi kivaa ja se voi olla hedelmällistä, mutta se ei ole pidemmän päälle

niinku, sitten kuitenkaan, että näiden kaa on hyvä, että on aina kahdet silmät kahdet korvat ja toinen keskittyy eri juttuihin kuin toinen.”

Toimintaympäristön kehittäminen esimerkiksi isompien tilojen muodossa palvelisi ja lisäisi yhteisöhoidon toimivuutta. Tuloksissa nousi toive henkilökunnan halusta kehittyä ammatillisesti ja oman, sekä työkavereiden sisäisen innon ylläpitämistä alaa ja kyseistä asiakasryhmää kohtaan. Tärkeänä koettiin myös niin sanotun havainnoivan korvan käytön osaaminen, joka kehittyy ajan ja kokemuksen myötä työssä. Havainnoivalla korvalla tarkoitettiin kuuntelun ja reagoimisen taitoa avoimesti ja herkästi tilanteissa.

”Tilat voisi olla vähän isommat tai niin kuin semmoisen yhteisen hoidon näkökulmasta. Enemmän palvelevat, että olisi yhteinen keittiö.”

Toisena kehityksen pääteemana oli kuntoutuksen muodot, joka piti sisällään yhteisön, menetelmien ja työotteiden teemat. Perhekuntoutuksen painotettiin olevan yhteisökuntoutusta, jossa tärkeintä on yhteisöllisyys ja jossa jokainen yhteisön jäsen on kokemusasiantuntija ja vertainen toinen toiselleen sekä arvokas yhteisön jäsen. Yhteisön jäsenyyden koettiin vahvistavan asiakkaan osallisuuden ja minäpystyvyyden tunnetta.

Yhteisön vastuuttaminen koettiin tärkeänä jokaisen yhteisön jäsenen kuntoutuksessa ja vastauksissa nousi esille toive siitä, että yhteisöä hyödynnettäisiin vielä vahvemmin kuntoutuksessa ja nähtäisiin sen mahdollisuudet vastuuntunnon lisääntymisessä. Myös talon ulkopuolelta tulevia kokemusasiantuntijoita haluttiin hyödyntää enemmän. Vertaistuki nähtiin tärkeänä tukimuotona perheille, sillä vertainen on kokenut samankaltaisia asioita. Vertaistuen koettiin olevan tärkeää myös, koska vertaisella on erilainen näkökulma asiaan, kuin esimerkiksi työntekijällä, jolla ei oman ammatillisen osaamisen lisäksi ole kuitenkaan omakohtaista kokemusta.

”Että se yhteisöllisyys on semmonen, jonka päivittäin tossa huomaa ja vois ehkä enemmänkin. Että sen muistais jossain tietyissä kohtaa enemmänkin hyödyntää”

”Vertaistuki on se ykköshomma siinä, että meillä ei työntekijöillä ainakaan mun tietääkseni ole omaa kokemusta päihderiippuvuudesta ja se vanhemmuus siihen rinnalle, niin toisilleen on se tuki siinä ja niillä on se eri näkökulma.”

”Kokemusasiantuntijoiden käyttöä pitäis ehdottomasti täällä lisätä.”

Koulutuksen lisäämisessä tulosten mukaan toivottiin, että menetelmiä voisi ylipäänsä ottaa käyttöön enemmän ja hyödyntää esimerkiksi kuntoutuksen tehtäväryhmissä. Tulosten perusteella DKT:n eli dialektisen käyttäytymisterapian käytön lisääminen nousi suureksi toiveeksi. Menetelmää käytetään jo perhekuntoutuksessa työmuotona, mutta sen käyttöä monipuolisemmin osana työtä haluttiin lisätä. Asiakkaat olivat antaneet dialektisen käyttäytymisterapian tehtäväryhmistä hyvää palautetta ja kokeneet sen hyödylliseksi. Myös vakautta vanhemmuuteen -tietopaketin ymmärtäminen ja sen lisääminen työotteena, tukisi tulosten mukaan dialektista käyttäytymisterapia -osaamista.

Lisää koulutusta kaivattiin myös vanhemmuuden, naiseuden, päihdekuntoutuksen, päihdeosaamisen, riippuvuustyöskentelyn, traumatyöskentelyn, sekä toipumisorientoituneen näkökulman osaamiseen. Ratkaisukeskeisyys ja sen käyttö menetelmänä koettiin olevan hyödyllinen vanhemmille. Silloin asiakkaalla nähtiin olevan lähtötilanne ja tavoite kuntoutumiselle ja toipumiselle.

”No asiakkaat tykkää tosi kovasti DKT:stä eli dialektisesta käyttäytymisterapiasta. Se on tosi sellasta mieluisaa. Ja siihen täytyy olla se koulutus, jotta niitä ryhmiä voi vetää.”

”No kyllä se vakautta vanhemmuuteen, tavallaan se tietopaketti mitä siihen koulutukseen liittyy. Sitä mä haluaisin lisätä enemmän ihan siitä syystä, että se tukee tota dialektista käyttäytymisterapiaa. Tavallaan niissä on tosi paljon samoja elementtejä.”

”Lisäten tota päihdeosaamista ja päihde-erityisyyttä, että sitä sais vahvistettua.”

Työotteissa painottui toipumis- ja riippuvuustyöskentelyn, sekä motivoivan työotteen käytön lisääminen arkiseen työhön. Koettiin, että asiakkaat lähtevät usein karttamaan omaa työskentelyä näillä osa-alueilla ja keskittyvät enemmän esimerkiksi asioiden hoitamiseen. Riippuvuustyöskentelyä toteutettiin päihdetyöntekijän vetämissä tehtäväryhmässä, mutta lisäksi myös perhekuntoutuksessa yksilötyöskentelynä. Riippuvuustyöskentelyä tukeviin yksilötyöskentelyihin koettiin tarvittavan jonkinlainen ohjelma tai runko, johon voisi tarvittaessa tukeutua. Perhekuntoutuksen arjen lomassa koettiin, että riippuvuusnäkökulmaa pystyisi huomioimaan työssä lisää.

"Ainakin ite oon saanu paljon intoo ja potkuu siihen, että sitä tarvis olla tosi tiheesti sitä motivoivaa otetta. Just sanoinkin, ettei asiakkaat oikein vapaaehtoisesti tuu ja monet lähtee karttaan sitä riippuvuus- ja toipumistyöskentelyä. Et sitten keskitytään niihin lapsiin ja on asioiden hoitamiseen."

"Paljon oon pohtinut tota riippuvuus-, ja toipumistyöskentelyä, et se on semmonen, missä mejän asiakkaat pääsee ehkä vähän luistaan, mikä ei ole hyvä asia."

"No ainakin, että olis se semmonen ohjelma mihin tukeutua, mitä käytettäis kun joku sen vaan kehittelis."

"Ainakin omasta puolestani haluan paljon sitä riippuvuusnäkökulmaa lisätä. Ja ennen kaikkea toipumista tukeva puhe ja semmonen muisuttelu, et se ois ehkä enemmän arjessa mukana."

Kolmantena pääteemana tuloksissa oli koko perheen huomioiminen. Jo kuntoutusjakson aikana nähtiin tärkeänä kiinnittää huomiota asiakkaan tulevaisuuteen kuntoutuksen jälkeen, jotta asiakkaalle olisi selkeää, mitä kuntoutuksen jälkeen tapahtuu ja tarvittavat tuki- ja palvelumuodot olisivat valmiiksi suunniteltuna.

"Ne tavoitteet saattaa olla niin kauaskantoisia, että ne ei tuu tässä meidän jakson aikana tapahtuun todellakaan läheskään"

"Kiinnittäisin huomiota verkostoitumiseen, jotta kuntoutuksen jälkeen asiakkailla olisi olemassa selkeät jatkokuviot."

Maksusitoumusten toivottiin riittävän niin pitkäksi aikaa, kun perheellä on tarve kuntoutusjaksolle ja yksilöllinen vaihtelevuus vanhemman motivaation tasossa tuleekin huomioida ja huomata. Asiakkaan oman motivaation kuntoutumiseen nähtiin vaikuttavan koko perheen koko tulevaisuuteen.

"...asiakkaat saisivat kuntoutukseen maksusitoumuksia niin että työskentelyä on mahdollista jatkaa niin pitkään kuin perheillä on tarve."

"Meillä se hyvin paljon perustuu luottamukseen ja oletukseen siitä, että asiakkaalla on halu itsellään kuntoutua ja tarvittaessa sitä sitten herätelläänkin,"

Vaikka perhekuntoutuksessa lapsi on asiakas, tulosten mukaan vanhemman kuntoutus oli oleellisessa osassa perheen kuntoutusprosessia. Vanhemman kuntoutuksen nähtiin olevan edellytys lapsen kuntoutumiselle. Myös lapsi- vanhempi

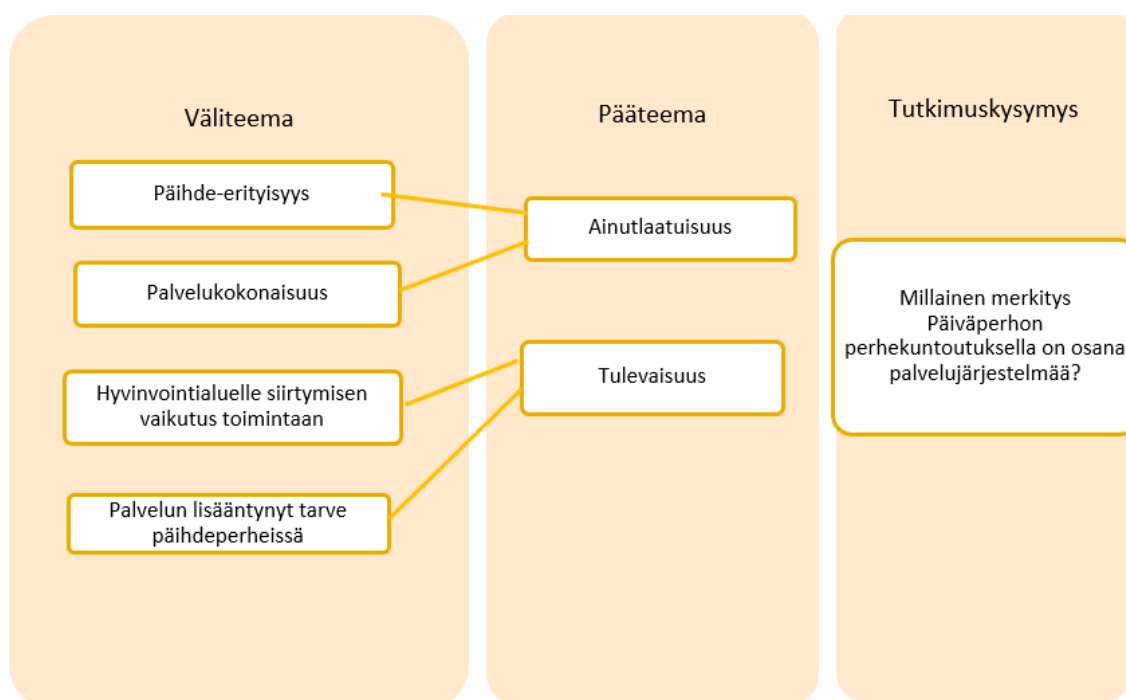
keskusteluja toivottiin tulosten mukaan lisättävän perhekuntoutuksessa, mikäli perheiden lapset ovat kouluikäisiä. Tämän nähtiin lisäävän lapsen näkyvyyttä osana perhettä.

”..siihen ei varmaan koskaan voi liikaa käyttää aikaa siihen lapseen, mutta että jos me ei hoideta sitä vanhempaa, niin se lapsikaan ei saa apua. Että kun tää on nurinkurista, että lapsi on asiakas ja sitähan meidän täytyy sen lapsen kautta arvioida tätä työtä.”

”Jotain tällöisiä lapsi-vanhempikeskusteluja ajattelen kyllä, että meillä ois vakiona aina silloin kun on kouluikäisiäkin.”

6.5 Merkitys palvelujärjestelmässä

Alla oleva sisällönanalyysikuvio 6 näyttää Päiväperhon perhekuntoutuksen työntekijöiden ajatuksia perhekuntoutuksen merkityksestä palvelujärjestelmässä nyt ja tulevaisuudessa tiivistyen ainutlaatuisuuden ja tulevaisuuden teemoihin.

KUVIO 6. Päiväperhon perhekuntoutusyksikön merkitys palvelujärjestelmässä

Sisällönanalyysin tuloksista nousi ainutlaatuisuuden ja tulevaisuuden teemat tutkittaessa, millainen merkitys Päiväperhon perhekuntoutuksella on osana palve-

lujärjestelmää. Teimme tutkimushaastattelut vuoden 2022 loppupuolella. Sosiaali- ja terveysala siirtyi hyvinvointialueille 1.1.2023. Tuloksissa nousi vahvasti huoli, mutta myös usko tulevaisuuteen.

Palvelun ainutlaatuisuus korostui tuloksissa. Ainutlaatuisuutta tuki huomiot päihde-erityisyydestä sekä Päiväperhon palvelukokonaisuuden erityisyydestä. Palvelukokonaisuudessa arvostettiin kaikkien palveluiden, neuvolasta lähtien, saatavuutta saman katon alta ja asiakkuuden katkeamattomuutta. Henkilökunnan vahva, moniammatillinen päihdeosaaminen nähtiin merkittävänä tekijänä tarkasteltaessa Päiväperhon perhekuntoutusyksikköä osana palvelujärjestelmää.

Päihde-erityisyyteen kiinnitettiin paljon huomiota ja henkilökunta sai ajantasaista päihdekoulutusta. Perheen mahdollisuus asioida Päiväperhossa raskauden alkumetreistä alkaen ja harjoitella perhe-elämää turvallisesti ja omaan tahtiin nousi tuloksissa korostaen ainutlaatuisuutta ja erityisyyttä. Yhtenäinen palvelukokonaisuus tuki ajatusta palveluiden pirstaloitumisen vastaisesta palvelukokonaisuudesta. Kuntoutusjaksolla nähtiin tulosten olevan parhaimmassa tapauksessa merkittävä ja kauaskantoinen vaikutus perheelle ja etenkin lapsen tulevaisuudelle.

"Että, perhekuntoutus toimii jatkossakin. Tämmöstä perhekuntoutusta tässä muodossaan, kun tää on niin ei Suomessa juurikaan oo. Et sinne pääsee vanhemmat pienten vauvojen kanssa jo ennen sitä synnytystä niin taloon ja palveluu. Se, että sitten saa sen lapsen kanssa sitä elämää harjoitella ja siinä on mukana tää päihdemennisyysnäkökulma, niin se on kyllä semmonen, mihin ehdottomasti täytyy tässä maassa ottaa erilainen ote kuin mihin se nyt näyttää tällä hetkellä olevan menossa.

"Miettii semmosta kauaskantoista, lapsen näkökulmasta, jos tähän kohtaan nyt saadaan muutosta ja siihen raskausaikaan niin voi olla tosi erilainen loppuelämä, jos ei ole tätä jaksoa, jossa tapahtuu muutos. Tää on tosi iso käännekohta parhaimmillaan perheille eikä samanlaisia paikkoja ole."

Tulevaisuus huoletti erityisesti hyvinvointialueille siirtymisen takia. Ei ollut tiedossa, jatkuuko perhekuntoutus sellaisenaan. Tuloksista nousi myös huoli palveluiden riittävydestä päihdeperheille, jotka tarvitsevat kuntoutusta. Palvelun tarpeen nähtiin lisääntyvän entisestään tulevaisuudessa ja huoli siitä, riittääkö kaikille apua tarvitseville perheille paikkaa, nousi tulosten perusteella. Oman yksikön

koettiin tulosten mukaan olevan erittäin merkittävässä asemassa nyt ja tulevaisuudessa ja edustavan päinvastaista suuntausta, mihin perhekuntoutus on valtakunnallisesti menossa. Henkilökunta koki ylpeyttä omasta toiminnastaan ja yksikön merkityksestä palvelukokonaisuudessa.

“Me ollaan ainoa päihdeperhekuntoutus ja kyl mä näkisin tulevaisuudessa, että tarve ei tuu ainakaan väheneen vaan ehkä päinvastoin.”

“Päihdeperhekuntoutuksella on merkittävä ja ainutlaatuinen rooli myös tulevaisuudessa. Perheiden ongelmat ovat laaja-alaisia, päihteidenkäyttö perheissä tuskin on lähitulevaisuudessa radikaalisti laskeutuista. On merkityksellistä, että on paikka, joka on perehtynyt nimenomaan päihdeperheiden tukemiseen ja palvelut on pyritty järjestämään niin, että niitä on mahdollisimman paljon saman katon alla.”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuoda esille Päiväperhon päihdeperhekuntoutuksen henkilökunnan kokemuksia ja kehitysideoita vanhemmuuden tukemisen keinoista. Päiväperhon henkilökunta identifioi Päiväperhon perhetukikeskuksessa toimivan perhekuntoutusyksikön päihdeperhekuntoutukseksi riippumatta siitä, että perhekuntoutuksessa voi myös olla sellaisia perheitä asiakkaina, joilla ei ole päihteiden haitallista käyttöä. Päiväperhon perhekuntoutus on yhteisökuntoutusta. Päihdeperheitä, vanhemmuutta, päihteiden käyttöä ja päihteiden värittämää lapsuutta on tutkittu paljon niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin, mutta pääasiassa asiakkaiden kokemusten kautta. Haluamme tuoda esille henkilökunnan äänen oman kokemuksensa kautta vanhemmuuden tukemisen keinoista silloin, kun perheessä on riippuvuutta. Koemme tärkeänä, että henkilökunnan kokemus ja ääni tuo heidän ammatillisuutensa ja työstä tulleen kokemuksen esille. He näkevät työssään asiakaskunnan haasteet ja tuen tarpeet juuri tässä yhteiskunnallisessa ajassa ja paikassa.

Turvallisuuden perustekijät ja tunne-elämän problematiikka koetaan opinnäytetyömme tulosten mukaan tekijöiksi, jotka selvästi näkyvät riippuvuuden vaikutuksina vanhemmuustaitoihin. Arjen- ja elämänhallintahaasteet luovat lapselle turvattomuutta ja arkea hallitsee kaaos, jolloin myös kiintymyssuhteen muodostuminen lapsen ja vanhemman välillä on uhattuna. Kiintymyssuhteen muodostumatta jääminen vaikuttaa lapsen elämässä yleisenä turvattomuutena ja sillä voi olla on kauaskantoisia vaikutuksia lapsen hyvinvoinnille myös tulevaisuudessa. Hughes & Ritanen (2011) kuvailevat kirjassaan Kiintymyskeskeinen vanhemmuus, että turvallinen kiintymyssuhde tukee lapsen normaalia kasvua ja kehitystä. Turvallinen kiintymyssuhde tukee myös lapsen fysiologista ja emotionaalista säätelyä, sosiaalisia taitoja, itseluottamusta, empatiaa muita ihmisiä kohtaan sekä oman minuuden eheytymistä ja omanarvontunnetta. (Hughes & Ritanen 2011, 20.)

Riippuvuus voi syrjäyttää lapsen vanhemman ajatuksista. Tunnetaitojen puutteellisuus aiheuttaa usein tunteiden heittäilyä ääripäistä toisiin vaihdellen täydestä tunnekyllmydestä tunteiden yltiöpäisyyteen. Omien, sekä lapsen tunteita ei tun-

nisteta, siedetä eikä hallita, jolloin lapsen normaalin kehityksen edellyttämä tunnekasvatus on uhattuna. Sadeniemi ym. (2021) kirjoittaa, että ihmisen kohdassa vaikeuksia tunteiden kanssa, hän usein käyttäytyy tavalla, josta seuraa ongelmia. Päihteitä käytetään usein pyrkimyksenä päästä eroon sietämättömistä tunnetiloista. (Sadeniemi ym. 2021, 123–124.)

Rantanen kirjoittaa Jyväskylän yliopiston julkaisemassa opetusmateriaalissa, että lapsi tarvitsee tunnetaitojen opetteluun ja harjoitteluun aikuisen ohjausta, sillä esimerkiksi tunteiden itsesäätely on osin opittava taito (Rantanen n.d). Aikuisen tuki ja vastuu on tärkeää myös siksi, että lasten tunteiden säätelykykyyn vaikuttaa aikuisilta saatu malli erilaisten tunteiden käsittelyssä.

Riippuvuudesta on otettu Päiväperhon perhekuntoutuksessa huomioon käyttämällä eri työmenetelmiä sekä ammatillista työtettä. Työmenetelmiä käytetään sekä vahvistamaan vanhemmuustaitoja, että käsittelemään riippuvuuden perheelle tuottamia haasteita. Vanhemmuuden roolikartta ja vakautta vanhemmuuteen -ryhmä koettiin hyvinä runkoina pohjaamassa omaa työskentelyä.

Tunnetyöskentelyn apuna käytetään dialektista käyttäytymisterapiaa. Sadeniemi ym. (2021) esittelevät dialektisen käyttäytymisterapian eri kokonaisuudet. Kokonaisuudet ovat tietoisien läsnäolon taidot, vuorovaikutustaidot, tunnesäätelytaidot ja äärimmäisten tunteiden sietotaidot. Dialektinen käyttäytymisterapia on alun perin kehitetty voimakkaista tunnesäätelyn vaikeuksista kärsivien, kuten epävakaa persoonallisuushäiriöstä kärsivien hoitomuotona. Tieteelliset tutkimukset osoittavat, että dialektisen käyttäytymisterapiataitojen hyödyntäminen lievemmissä tunnesäätelyn vaikeuksissa, esimerkiksi masennuksen tai alkoholi- tai huumeongelmissa, on todettu hyödylliseksi. Dialektisen käyttäytymisterapian tavoitteena ei ole päästä tunteista eroon, vaan oppia säätämään tunteita ja oppia elämään tunteiden kanssa. (Sadeniemi ym. 2021, 10–13; Myllyviita 2016, 11–12.) Nostaisimme esille tunnetaitojen merkityksen jokaisen ihmisen elämässä, eikä sen tärkeyttä voi mielestämme liikaa korostaa. Tunnetaidot ja tunteiden säätelyn vaikeudet tulevat usein esille negatiivisin seurauksin.

Työntekijöiden kokemuksen mukaan on tärkeää kuunnella ja kunnioittaa asiakkaan omaa asiantuntijuutta omassa elämässään. Asiakkaalla on tieto omasta

elämästään, johon työntekijä voi lisätä jotakin omista ammatillisista näkökulmistaan. Kunnioittava ja arvostava kohtaaminen asiakasta kohtaan koetaan oleellisena luottamuksen syntymisessä ja näin yhteistyöhön pohjautuvan kuntoutusprosessin luojana. Anttonen (2022) tutki pro gradu -tutkielmassaan päihdeongelmaisen vanhemman kohtaamista ja asenteita tuoden esille asiakkaiden kokemuksia hyvistä ja huonoista kohtaamisista ammattilaisten kanssa. Pro gradu -tutkielma tarjoaa työntekijöille työvälineitä kohtaamiseen ja päihdeperheisiin asennoitumiseen ammatillisesti. Vaikka asenteet ovat muuttuneet, edelleen päihteitä käyttävät vanhemmat kohtaavat ennakoasenteita ja leimaamista yhteiskunnassa myös sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten toimesta. (Anttonen 2022.) Mielestämme Päiväperhossa tehdään työtä asiakasta arvostavasti ja yleisiä negatiivisia asenteita rikkoen. Henkilökunta pyrkii omalla toiminnallaan huolehtimaan siitä, että asiakas ei koe tulleen leimatuksi eikä asiakassuhdetta määritä ennakoasenteet.

Päiväperhon perhekuntoutus on yhteisökuntoutusta. Yhteisö on sekä työväline, että konteksti, missä työ ja perheen kuntoutus toteutetaan. Yhteisön rooli nähdään vahvana ja arvokkaana osana kuntoutusprosessia, johon tavallisten arkisten asioiden, kuten ruokailusta ja terveydestä huolehtiminen kuuluu vahvasti. Yhteisö tukee ja motivoi muutokseen, sekä peilaa suhteessa omaan elämään. Yhteisö koetaan turvallisenä ympäristönä aloittaa muutos.

Murto (2013) kuvailee yhteisön olevan kuntoutumiselle oleellisten oppimisen, empatian, samaistumisen ja myötätunnon mahdollistaja. Yhteisö pitää huolta toinen toisistaan, kiinnittää ihmisen osaksi jotakin ja korjaa näin mahdollisia entisiä välinpitämättömyyden ja puutteellisen huolenpidon kokemuksia. (Murto 2013, 55–56.) Pohdimme, voisiko yhteisöä hyödyntää jatkossa enemmän perhekuntoutuksessa ja miten tämä olisi mahdollista ja realistista toteuttaa. Toisaalta täytyy huomioida, että kuntoutuksessa olevat perheet ovat itse kuntoutumassa, eikä heiltä voi olettaa tai vaatia, että he olisivat osa toinen toisensa kuntoutusta. Jokaisella yhteisön jäsenellä on kuitenkin vain rajatut voimavarat käytössään.

Vertaistukea pidetään kuitenkin oleellisena kuntoutusta tukevana tekijänä yhteisökuntoutuksessa. Vertaistuen ja vertaisuuden, sekä kokemusasiantuntijuuden käyttö nousivat esille myös opinnäytetyössämme tärkeänä osana riippuvuuden

huomioimista perhekuntoutuksessa. Kokemus siitä, että voi puhua ajatuksistaan, tunteistaan ja menneisyydestään ilman tuomitusta tulemisen pelkoa ympäristössä, jossa muut jakavat samankaltaisen menneisyyden, on tärkeää itsetunnon ja toivon vahvistumisessa.

Vanhemmille suunnatusta vanhemmuus- ja riippuvuustyöskentelystä huolimatta lastensuojelullisena yksikkönä Päiväperhon perhekuntoutuksessa asiakas on lapsi. Asiakkuus luodaan lapselle, jolloin on tärkeää huomioida myös lapsen kuntoutus ja että lapsen lailliset oikeudet turvataan. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.) Vaikka pääpaino on käytännössä vanhempien riippuvuudessa ja vanhemmuustaidoissa, lapsen huomioiminen ja lastensuojelulliset oikeudet tulee toteutua ja huomioida työssä.

Lasta huomioidaan perhekuntoutuksessa muun muassa niin, että lapselle osoitetaan omatyöntekijä, johon lapsella on mahdollisuus muodostaa turvallinen ja luottamuksellinen suhde. Keskustelut omatyöntekijän ja lapsen välillä käydään lapsen ikätaso huomioiden. Usein työntekijän ja lapsen välinen vuorovaikutus tapahtuu leikin kautta, sillä Päiväperhon perhekuntoutuksen perheiden lapset ovat usein alle kouluikäisiä. Henkilökunta viettää aikaa lasten kanssa vanhempien yksilökeskusteluiden ja –ryhmien aikana monta kertaa viikossa. Tällöin lapsesta pystytään tekemään havaintoja viettämällä lasten kanssa aikaa esimerkiksi leikin ohessa. Perhekuntoutuksessa lapsi on asiakas, mutta vanhemman tai vanhempien riippuvuusongelma on syy perheen kuntoutustarpeelle.

Opinnäytetyössämme selvittämme henkilökunnan kokemuksia perhekuntoutuksessa annettavan tuen riittävydestä. Tuki koetaan pääasiassa riittävänä, mutta huomioiden perheiden yksilöllinen tuen tarve. Jokaisella perheellä on omanlainen tuen tarve ja yksilölliset lähtökohdat ja syyt kuntoutukselle. Ei voida määrittää yhtä ja samanlaista prosessia, joka takaisi jokaiselle perheelle toimivan kuntoutusjakson. Mielestämme yksilöllisyyden huomioiminen ja sen mukainen palvelun räätälöiminen on tasa-arvoisuutta edistävää ja antaa parhaan lähtökohdan kuntoutuksen onnistumiselle.

Tuloksissa painottuu moniammatillisuuden ainutlaatuisuus Päiväperhossa. Moniammatillisuudella taataan asiakkaalle yksilöllinen ja kattava kuntoutussuunnitelma ja esimerkiksi neuvolan tuen nähdään mahdollistavan lapsen kasvulle ja kehitykselle monipuolinen ja moniammatillinen tuki perheen tilanteessa. Riittäväillä tukimuodoilla ja resursseilla ei kuitenkaan nähdä olevan merkitystä, mikäli asiakas ei itse ole halukas muutokseen ja kuntoutumaan. Henkilökunnan ja asiakkaan välistä työskentelysuhdetta pidetään avainasemassa onnistuneena pidetylle kuntoutumiselle. Onnistuneen kuntoutuksen määritelmä on vaikea ja vaihtelee yksilöllisesti. Prosessi on usein myös pitkä, ja kuntoutusosastolla vietetään siitä vain osa ajasta.

Opinnäytetyössämme selvitämme ja tuomme esille henkilökunnan kehitysideoita työn kehittämiseksi. Suurimpana kehitystarpeena henkilökunta näkee resurssien turvaamisen ja lisäkouluttamisen mahdollistamisen myös tulevaisuudessa. Oleellista on, että jokainen henkilökunnan jäsen saisi valmiuden menetelmien hallintaan ja ryhmien pitämiseen. Henkilökuntamiehitys koetaan hauraaksi ja tulisikin kiinnittää huomiota perheen tuen turvaamiseksi myös esimerkiksi henkilökunnan loma-aikoina. Tärkeää perheen tulevaisuuden ja eheän perhe-elämän kannalta olisi tarvittavien palveluiden varmistaminen myös tulevaisuudessa. Yhteisön, vertaistuen ja kokemusasiantuntijoiden rooli nähdään tulevaisuudessa yhä kasvavana ja niiden koettiin olevan tärkeitä kehityskohteita myös Päiväperhon perhekuntouksessa.

Kuten aiemmissa tutkimuskysymyksissä, myös kehityskohteeksi nousi lapsen näkemisen tärkeys ja asema lastensuojeluyksikössä. Vanhemman päihderiippuvuutta ja vanhemmuustaitoja kuntoutettaessa on riskinä, ettei lasta huomioida tarpeeksi kuntoutuksen näkökulmasta.

Päihderiippuvuuden ja sen aiheuttamat seuraukset yksilöllisellä, yhteisöllisellä ja yhteiskunnallisella tasolla tiedetään ja tunnistetaan. Päihdeperheiden huonosaisuus yhteiskunnassamme on ylisukupolvista. Mielestämme on tärkeää kehittää ja mahdollistaa perhekuntoutusta myös päihde- ja muista riippuvuuksista kärsiville perheille. Haasteltavaa siteeraten "Oleellista on, että se (perhekuntoutus) mahdollistetaan." Ruisniemi toteaa väitöskirjassaan laitospäihdeperhekuntoutuksen parantavan huomattavasti vanhempien taitoja ja asenteita toimia äiteinä ja iseinä ja

että ylisukupolvisuus, eli tässä tapauksessa päihdekierteen siirtyminen sukupolvelta toiselle, on mahdollista katkaista (Ruisniemi 2006, 175–176).

Opinnäytetyömme tulosten mukaan henkilökunta tunnistaa Päiväperhon ainutlaatuisuuden ja merkityksen palvelujärjestelmässä. Aineistonkeruun aikaan Pirkanmaan hyvinvointialueiden käynnistys- ja siirtymävaihe oli alkamassa ja aiheutti tulosten mukaan henkilökunnassa huolta ja epätietoisuutta Päiväperhon perhekuntoutuksen toiminnan jatkumisesta. Huoli kohdistui sekä oman työn jatkumisen, että asiakkaiden palveluiden saamisen epätietoisuuteen. Asiakasryhmä on ainutlaatuinen ja yhteiskunnassamme kasvava, jolla on koko ajan lisääntyvä palvelutarve.

Keskeisimpänä johtopäätöksenä pidämme sitä, että erilaiset työmenetelmät, joilla päihderiippuvuutta ja vanhemmuutta käsitellään yksilöllisesti ja ryhmissä vanhempien kanssa ovat tärkeä työväline ja lisä työssä. On kuitenkin ehdotonta myös työntekijöiden tapa lähestyä ja tehdä työtä juuri kyseisen asiakasryhmän kanssa. Päihde-erityisyyden ymmärtäminen ja huomioiminen vanhemmuutta tukevasti on oleellista työskennellessä perheiden kanssa, joilla on päihderiippuvuutta. Mielestämme päihde-erityisyyden vahva huomioiminen ja todellisen vertaistuen tarjoaminen mahdollistuu vain silloin, kun perheet, joilla on päihteiden haitallista käyttöä, kuntoutetaan päihde-erityisyyteen keskittyvässä perhekuntoutuksessa.

Asenteet päihteitä käyttäviä vanhempia kohtaan ovat kovia ja perhekuntoutukseen tulevat vanhemmat ovat usein joutuneet kohtaamaan halveksuntaa ja negatiivisia oletuksia kyvystä toimia vanhempana. Myös omaa vanhemmuutta kohtaan koetaan huonommuutta ja epävarmuutta. Henkilökunnan ammatillinen osaaminen ja asenne asiakaskuntaa kohtaan on olennainen osa vanhemman itsetunnon parantumisen ja omaan itseen vanhempana uskomisen kannalta. On tärkeää nähdä vanhempi oman elämänsä asiantuntijana ja ymmärtää, että vanhemmuutta on monenlaista. Hyvää vanhemmuutta ei voi määritellä vain yhdellä tapaa ja se voi olla hyvää riippumatta erilaisista haasteista elämässä. Perheen yksilöllinen huomioiminen ja yksilöllinen tuen tarve tulee nähdä. Voi olla käänteentekevää, että on joku, joka uskoo muutoksen mahdollisuuteen ja kykyyn toimia vanhempana silloinkin, kun siihen ei itse uskoisi.

Päihteitä käyttävien vanhempien lapset jäävät päihteiden varjoon. Riippuvuutta aiheuttava aine tai toiminta vie huomion, ja lapsi ja lapsen tarpeet unohtuvat. Kuntoutuksen tavoitteena on tehdä lapsi ja lapsen tarpeet näkyväksi vanhemmalle. Riippuvuutta aiheuttavan aineen tai toiminnan täytyy loppua, jotta tämä tavoite toteutuu. Tämä vaatii muutoksia useilla elämän alueilla, kun elämä opetellaan usein uudelleen. Tässä vanhempi tarvitsee tukea, koska muutos aiemmin totuttuun on suuri ja tämä lisää repsahduksen riskiä.

8 POHDINTA

8.1 Opinnäytetyön prosessin arviointi

Aloitimme opinnäytetyöprosessimme kesällä 2022. Päädyimme tekemään yhdessä opinnäytetyön, sillä meillä molemmilla oli kokemusta Päiväperhossa työskentelystä ja jaamme melko saman tyyppisen elämäntilanteen pienten lasten vanhempina. Työskentelimme keväällä 2022 molemmat Päiväperhossa, toinen harjoittelija/sijaisena perhekuntoutusosastolla ja toisella osastolla ja toinen satunnaisesti keikkaillen toisella osastolla. Päädyimme pohtimaan, saisimmeko omat kiinnostuksen kohteemme, vanhemmuuden ja riippuvuuden yhdistettyä tekemällä opinnäytetyön yhteistyössä Päiväperhon kanssa ja otimme yhteyttä yksikön esimieheen. Työnantajataholta tuli ehdotus ensin toisenlaisesta opinnäytetyön aiheesta, mutta saimme kuitenkin vapaat kädet valita aiheen oman kiinnostuksen mukaan ja minkä kokisimme hyödyntävän meitä opinnoissamme. Työnantajatahon edustaja tuki meitä valinnassamme ja koki aiheen olevan hyvä ja tarpeellinen, mutta sote-alueelle siirtymävaihe oli jo käynnissä, eikä työtämme ehdittäisi enää huomioida organisaatiotasolla tehtävissä päätöksissä.

Halusimme aloittaa nopeutetulla aikataululla ja laadimme alustavan aikataulusuunnitelman, jonka mukaan opinnäytetyö valmistuisi toukokuuhun 2023 mennessä. Nopeutettua aikataulua tuki ajatus siitä, että tutkimusaineisto tulisi kerätä ennen vuodenvaihteessa tapahtuvaa soteuudistusta. Päiväperhon toiminta oli siirtymässä Tampereen kaupungilta Pirkanmaan hyvinvointialueelle. Kaupungin myöntämä tutkimuslupa saatiin viikon sisällä. Myös aineistonkeruu saatiin järjestymään työnantajatahon toimesta hyvin nopealla ja joustavalla aikataululla ja aineisto kerättiin pääosin yhden päivän aikana. Suunnitelman mukaisesti aineisto litteroitiin vielä loppuvuoden sisällä.

Opinnäytetyön ohjaajalta saimme kattavat korjausehdotukset ja palautteen säännöllisesti osa-alueittain työn edetessä, jonka koimme hyvänä ja motivaatiota työtä kohtaan lisäävänä. Alkuvuodesta 2023 alkoi aineiston alanyysi- ja kirjoittamisvaihe, jossa aikataulumme alkoivat eriytyä työn ja opiskeluiden vuoksi. Tämä loi hieman painetta ja hankaluutta alkuvuoteen. Tätä kirjoittaessa maaliskuussa

2023 työmme alkaa olla loppusuoralla ja pääsemme taas yhdessä kokoamaan ajatuksia ja kirjoittamaan. Teoriaosuudet jaoimme ja kirjoitimme erikseen ja hie-man eri aikatauluissa. Maaliskuun lopussa palautimme opinnäytetyön ohjaavalle opettajalle viimeistä ohjausta ja kommentointia varten. Huhtikuun alussa teimme tarvittavat korjaukset, jonka jälkeen lähetimme opinnäytetyön työnantajataholle luettavaksi ennen opinnäytetyön julkaisua.

Työntekijänäkökulma muodostui kokemuksella siitä, että perhekuntoutusosastolla työskenteli ammattitaitoisia henkilöitä, joiden kokemuksia ja ehdotuksia halusimme tuoda esille hyvinvointialueille siirryttäessä. Tiedostimme, että aiheet vanhemmuus ja päihteet oli hyvinkin koluttu läpi, mikä alkuun pelästytti ja sai arvioimaan aihetta moneen kertaan. Ymmärsimme aiheemme ja työmme ainutlaatuisuuden vasta, kun aloimme selailemaan aiheesta jo tehtyjä tutkimuksia. Valtaosa tutkimuksista kohdistui kuitenkin asiakkaiden kokemuksiin tai yleisesti tiedon-tuotantoon ilmiöistä. Valtakunnallisella tasolla ainutlaatuisen yksikön perhekun-toutusosaston henkilökunta omaa pitkäaikaista kokemusta työn menetelmistä ja pohdintoja työn merkityksestä sekä paikallisesti, että valtakunnallisesti. Vank-kaan kokemusperään ja moniammatillisuuteen pohjautuvaa tietoa koimme arvok-kaana tutkia, korostaa ja tuoda esille.

Opinnäytetyöprosessin aikana tuli vastaan määritelmiä, joiden soveltuvuutta mie-ttimme ohjaajammekin kanssa. Muun muassa riippuvuussairaus, päihdeperhe, päihdevanhempi ja riittävä -termit aiheuttivat pohdintaa ja päänvaivaa. Pää-dyimme kuitenkin käyttämään termiä riippuvuussairaus, sillä sitä käytetään ylei-sesti muissa lähteissä, sekä Päiväperhossa. Päihdevanhempi -määritelmässä jouduimme miettimään sensitiivisyyttä ja leimaavuutta ja pohdimme sanan käytön soveltuvuutta. Työmenetelmät -termi valikoitui yhteisymmärryksessä työnantaja-tahon edustajan kanssa. Työmenetelmät sisältävät sekä erilaiset teoreettiset me-netelmät, että työotteen.

Päihdeperhekuntoutus sanallisesti määrittää kuntoutuksen vain perheille, joissa on haitallista päihteidenkäyttöä. Kuitenkin Päiväperhossa puhutaan yleisesti sekä päihdeperhekuntoutuksesta, että perhekuntoutuksesta. On huomioitava, että perhekuntoutuksessa voi olla asiakkaina myös sellaisia perheitä, joilla ei päihtei-den ongelmallista käyttöä ole.

Huomasimme opinnäytetyön haastatteluja litteroidessa, että olisimme voineet pyytää haastateltavaa tarkentamaan vastauksia tietyissä kohdissa enemmän. Lisäksi huomasimme, että teimme hieman epärelevantteja lisäkysymyksiä tutkimuskysymyksiemme kannalta. Opimme työtä tehdessämme, että haastattelukysymyksillä on erittäin iso vaikutus tutkimuskysymyksiin vastauksien saamisen suhteen ja olisimme vielä hieman voineet haastattelukysymyksiämme muokata täsmällisemmiksi.

Opinnäytetyöprosessia aloittaessamme syksyllä 2022, ei vielä ollut tietoa Päiväperhon perhekuntoutuksen jatkosta, joka näkyy tuloksissakin huolta herättävänä seikkana. Kuitenkin muutos on saanut henkilökunnan kenties entistä kovemmin pohtimaan työnsä merkityksellisyyttä ja tarvetta palvelujärjestelmässä. Tätä kirjoittaessa keväällä 2023, otimme uudelleen yhteyttä Päiväperhon perhekuntoutusosastolle ja kuulimme, että perhekuntoutus on jatkunut entisellään.

8.2 Opinnäytetyön luotettavuuden ja eettisyyden arviointi

Haimme tutkimuslupaa Tampereen kaupungilta opinnäytetyöllemme ja tutkimuslupa myönnettiin tietojohtamispalveluista 19.10.2022. Opinnäytetyömme käsittelee tietyssä yksikössä työskentelevien kokemuksia, joten tuloksia ei voida yleistää koskemaan muiden vastaavien yksiköiden kokemuksia. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta pohtiessa tulee huomioida haastattelijan puolueettomuus eli se, tulkitseeko haastattelija kuulemansa sellaisenaan, vai oman kehyksensä läpi. (Tuomi & Sarajarvi 2002, 135–136). Prosessissa objektiivisuuden säilyttäminen ja sen vaikeuden tiedostaminen on tärkeää opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden kannalta. Omat pohjakäsitykset ja oman kokemuksen muovaamat mielipiteet ja ajatukset voivat helposti vaikuttaa haastattelukysymyksiin ja analyysivaiheeseen ja näin ollen koko tutkimuksen tuloksiin.

Haastattelumme kohdentuessa henkilökunnan kokemuksiin emme liiku niin sensitiivisellä kentällä, kuin jos tekisimme haastattelun esimerkiksi asiakkaille. Meidän tuli kuitenkin tarkastella tutkimuksen eettisyyttä huomioimalla henkilöiden

jonkinlainen tunnistettavuus, sillä tuomme opinnäytetyössämme julki yksikön nimen. Haastattelu tapahtui anonymisti. Litteroituamme haastattelut poistimme haastattelujen tiedot henkilöiden yksityisyysuojan varmistamiseksi. Haastattelumme ei sisällä henkilön tunnistettavuutta lisääviä kysymyksiä, ja haastatteluun kutsuimme jokaisen yksikössä työskentelevän henkilökunnan edustajan.

Tutkimuksen eettisyys näkyy hyvän tieteellisen käytännön noudattamisella, joka sisältää rehellisen ja yleisen tarkkuuden tulosten keräämisessä, tallentamisessa ja esittämisessä. Tulosten julkaisussa käytetään tieteellisen tutkimuksen luonteeseen kuuluvaa avoimuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 132.) Tallensimme haastattelut yhdelle puhelimelle, sekä yhdelle kannettavalla tietokoneelle Teams- puhe- luvun välityksellä. Siirsimme äänitteet tallenteista kahdelle koneelle salasanojen taakse. Litteroimme haastattelut mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. Litteroinnin jälkeen hävitimme tallenteet. Tallentamisella varmistimme, ettei vastaukset ole muistimme varassa ja jokainen sanoitettu kokemus tulee analysoitua. Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös se, että kävimme kumpikin aineistot läpi koodatessamme väreillä. Näin varmistetaan, ettei toiselta jää mitään oleellista huomiotta, ja mielipide on useamman kuin yhden henkilön omaama.

Suurin ongelma opinnäytetyössämme tuli vastaan tutkimuskysymyksessä tuen riittävydestä. Huomasimme aineiston litterointivaiheessa määritelmän ongelmallisuuden. Tutkimuskysymyksen, sekä siihen osoitetut haastattelukysymykset olisi voinut rakentaa ilman määritelmää riittävä. Riittäväälle ei ole kattavaa määritelmää sen ollessa subjektiivinen kokemus. Haastattelukysymyksissä se oli kuitenkin niin vahvasti määrittämässä vastauksia, ettei sitä voinut jättää huomiotta, vaan päätimme ottaa sen mukaan sellaisenaan tiedostaen sen ongelmallisuuden.

Opinnäytetyön edetessä huomasimme, että viisi tutkimuskysymystä osoittautuivat liian suureksi määräksi tuloksia ja johtopäätöksiä muodostettaessa. Tutkimuskysymyksiä olisi voinut olla vähemmän ja ne olisi voinut muotoilla selvemmin tarkentamaan tutkimuksen tarkoitusta ja tavoitetta.

Kirjoittamisen ja tekstintuotannon laadun varmentamiseksi olemme käyttäneet hyvän tieteellisen käytännön mukaista plagiaatintarkistusohjelma Turnitia pitkin

kirjoittamista ja näin varmistaneet, että teksti on itse tuotettua ja niiltä osin kuin se on toiselta lainattua, olemme käyttäneet viitteitä osoittaaksemme tämän hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. (TAMK 2022.)

8.3 Kehittämisen- ja jatkotutkimusaiheet

Tulosten ja johtopäätösten perusteella jatkotutkimusaiheiksi ja kehitysideoiksi muodostuivat lapsen näkyvyys kuntoutuksen aikana, perhekuntoutuksen jälkeinen tuen tarve sekä päihde-erityisyyden merkitys perhekuntoutuksessa. Perheen merkitys osana kuntoutusta korostui ja se tulisi nähdä kuntoutuksen aikana perheen voimavarana.

Lapsen näkyvyyden varmistaminen olisi mielestämme tärkeä taata perhekuntoutuksessa. Aihe tuli esille opinnäytetyömme tuloksissa ja sitä on tutkittu aiemmin. Hyytinen (2007) on tutkinut ja kuvailut nimenomaan lapsen todellisuutta perheessä, jossa on akuutti päihdeongelma ja painottaa, että myös lapsi on oikeutettu kuntoutukseen perheessä, jossa vanhemmalla on päihdeongelma (Hyytinen 2007). Markuksela (2016) tuo saman huomion esille kuin Hyytinen lapsen kuntoutuksen tärkeydestä ja huomioimisesta erikseen. Markuksela tutkii tärkeitä ja vähemmälle tutkimukselle jääneitä aihepiirejä vanhemmuudesta, äitiydestä, isyydestä, sekä hyvästä vanhemmuudesta sekä nostaa hyvän kysymyksen esiin: asetetaanko päihdeongelmaisen vanhemmuudelle vähemmän odotuksia kuin muiden vanhemmuudelle ja ennen kaikkea mitä tämä hypoteesi tarkoittaa lapsen näkökulmasta. (Markuksela 2016.)

Meitä kiinnostaa tietää, miten lapsen näkyväksi tuleminen voitaisiin vielä enemmän mahdollistaa ja miten lapsi saadaan priorisoitua vanhemmalle. Mikä on lapsen kuntoutumisessa oleellista osana perheen kuntoutumista ja hyvinvointia lisäävää? Millaisia keinoja on tuoda lapsi tärkeäksi vanhemmalle ja vielä enemmän kuulluksi ja nähdyksi osana koko perheen yhteistä kuntoutusta?

Päihdeperheiden kuntoutus tapahtuu usein painottaen vanhempien kuntoutumista ja lapsen osuus kuntoutuksessa on riskinä jäädä vähemmälle huomiolle. Lapselle täytyy olla paikka ja aika puhua ja kertoa kokemastaan, näkemästään ja

kuulemastaan. Hän voi oppia, että vaikeista asioista voi ja täytyy puhua ja joku kuuntelee. (Mäkelä 2001, 4069–4073.) Kuinka lapsen näkökulmat ja kuntoutuminen otetaan huomioon päihdeperhekuntoutuksessa? “Lasta ei voi auttaa auttamalla pelkästään vanhempia” (Holmberg 2003, 37). Kaikkeaa sitä, mitä lapsi päihdeperheessä eläessään ja kasvaessaan on kokenut, ei korjata pelkästään vanhempia auttamalla. Lapsi antaa usein tilaa vanhempien oireilulle ja pysyttelee sen aikaa sivummassa tarpeidensa kanssa. Vasta kun vanhempien tilanne on korjaantunut, eli kun vanhemmista alkaa tuntua, että asiat ovat kunnossa, alkaa tyyppillisesti vasta lapsen oireilu. Vanhemmista saattaa myös tuntua, että lapsi ei ole kärsinyt, jos lapsi ei tuo traumoja esille oireillen tai sanallisesti. Lapsi saattaa myös tukahduttaa muistojaan suojellakseen itseään. Jos lapselle ei anneta trauma- ja surutyöhönsä mahdollisuutta, traumat jäävät elämään. (Holmberg 2003, 37.)

Kuntoutus jatkuu pitkään vielä perhekuntoutusjakson jälkeenkin. Meitä kiinnostaa, mitä perhekuntoutuksen jälkeen tapahtuu ja millaisia tukimuotoja kuntoutuksen jälkeen on olemassa perheille. Ehdotamme jatkotutkimusaiheeksi selvittää, millaisia etukäteen suunniteltuja tuen muotoja perheille on ja miten perhe voi niistä hyötyä kuntoutusprosessissaan. Opinnäytetyömme tulosten mukaan henkilökunnan huolenaiheena sekä kehitysideana on nimenomaan kuntoutusjakson jälkeinen aika, jonka suunnittelu aloitetaan jo kuntoutuksen aikana yksilöllisyys huomioiden. Ruisniemi (2006) muistuttaa, että kuntoutuksen jälkeisestä tuesta on huolehdittava myös kuntoutuksen jälkeen esimerkiksi tukiperheen, perheterapian, perhetyön muodossa. Sama malli ei sovi kaikille, sillä niin kuin jokainen ihminen, myös jokainen perhe on yksilöllinen. (Ruisniemi 2006b, 187.)

Opinnäytetyömme prosessin aikana aloimme miettiä, millainen merkitys sillä on, saako riippuvuutta, kuten päihderiippuvuutta kohtaava perhe kuntoutuspaikan yleisesti perhekuntoutuksesta, jonka asiakaskunta koostuu monipuolisesti erilaisia haasteita kohtaavista perheistä, vai kohdistetaanko heille nimenomaan päihdeperheille suunnattuja kuntoutusmuotoja. Mielestämme perhe, jossa on päihteiden haitallista käyttöä, hyötyisi nimenomaan päihde-erityisyydelle perustuvasta perhekuntoutuksesta. Koemme, että esimerkiksi pitkäaikaistutkimuksella voisi saada arvokasta tietoa päihde-erityisyyden merkityksestä perhekuntoutuksessa

verrattuna perhekuntoutukseen, joka on suunnattu perheille, joissa ei ole tai ei ole ollut päihteiden haitallista käyttöä.

Päiväperhossa perhe on yhdessä kuntoutusjakson alusta loppuun. Valtakunnallisesti on yleistä, että tarjotaan alussa yksilökuntoutusta, jossa perhe voidaan ottaa jossakin vaiheessa mukaan kuntoutusprosessiin. Perheen kuntoutusta ja perhettä pidetään suurena voimavarana kuntoutuksessa, joten tähän olisi syytä panostaa. (Ruisniemi 2006b, 187.) Pidämme koko perheen yhdessä oloa kuntoutuksen aikana tärkeänä ja puollamme sen varmistamista pysyväksi osaksi palvelurakenteita. Tämä tukisi mielestämme myös lapsen näkyvänä pitämistä ja priorisointia vanhemmalle, kun arkea opeteltaisiin yhdessä alusta pitäen uudelleen. Se turvaisi myös lapselle kuuluvaa kuntoutumista sekä mahdollistaisi toimintaympäristönä puitteet lapsen ja vanhemman välisen turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiselle.

LÄHTEET

Aalto, M. Alho, H. Niemelä, S. Julkaistu 15.11.2018. Huume- ja lääkeriippuvuudet. Duodecim oppiportti. Viitattu 31.1.2023. <https://www.oppiportti.fi/op/hlr00072/do>

Ahonen, T. Päiväperhon henkilökunta. 2021. Perhetukikeskus Päiväperho, auttavia siiveniskuja lapsiperheille. Esite.

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus.3.painos. Tampere: Vastapaino.

Andersson, M. (toim.) 2001. Tartu hetkeen. Apua ja hoitoa päihteitä käyttävälle vauvaperheille. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Anttonen, P. 2022. 'Sanotaan, että sun pitää muistaa, että sä oot ongelmainen, niin se vähän jotenkin sattuu': Opioidikorvaushoidossa olevien kokemuksia vanhemmuudesta, tuesta ja palveluista. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. Pro Gradu-tutkielma. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/138029/AnttonenPauliina.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

De Leon, G. 2000. The therapeutic community. Theory, Model and Method. New York: Springer.

Eloranta, A. 2020. Toipuminen sosiaalisen identiteetin prosessina: Entisten päihteidenkäyttäjien sosiaalinen identiteetti. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. Pro Gradu- tutkielma. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/120779/ElorantaAnnika.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Etherington, K. 2007. Creation as transformation: Parenting as a turning point in drug user's lives. <https://onlinelibrary-wiley-com.libproxy.tuni.fi/doi/full/10.1080/14733140701340001>

Eskola, J. Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7.painos. Tampere: Vastapaino.

Gutman, S. A. 2006. Why Addiction Has a Chronic, Relapsing Course. The Neurobiology of Addiction: Implications for Occupational Therapy Practice. Occupational Therapy in Mental Health. Vol. 22 Issue 2, 1-29. https://www.tandfonline-com.libproxy.tuni.fi/doi/pdf/10.1300/J004v22n02_01?needAccess=true&

Hautanen, L. 2022. Päihteitä ongelmallisesti käyttävän vanhemman tukeminen; Kirjallisuuskatsaus vanhemmuuden tuen kohdistumisesta päihdehoidossa. Sosiaalityö. Jyväskylän yliopisto. Kandidaatin tutkielma. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202203072377>

Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.–17.painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hughes, D. A. & Ritanen, L. 2011. Kiintymyskeskeinen vanhemmuus: toimivuutta kasvatukseen. Tampere: PT-Kustannus.

Hyytinen, R. 2006. Lapsi, huumeperhe ja toivo. Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutusprosessissa. Lapsi- ja nuorisososiaaliryön erikoisala. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Helsingin yliopisto: Ensi- ja turvakotien liitto ry. Lisensiaattityö.

Isokorpi, T. 2004. Tunneoppia parempaan vuorovaikutukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jantunen, E. 2008. Osalliseksi tuleminen – masentuneiden vertaistukea jäsenävä substantiivinen teoria. Diakonia ammattikorkeakoulu.

Järvinen-Tassopoulos, J. Pirskanen, H. 2021. Riippuvuus perheessä. Helsinki: Gaudeamus.

Karjalainen, L. 2010. Tilastotieteen perusteet. 2.painos. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Karisalmi, N. Tyllinen, M. Kaipio, J. Kohti vertaistuen sähköisiä palveluita: Kyseilytutkimus erityislapsipotilaiden vanhemmille. 2015. Verkkoartikkeli. Vol.7 No. 2–3. Finnish journal of ehealth and ewelfare. <https://journal.fi/finjehew/article/view/50901>

Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa. Lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Stakes, Raportteja 281. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lahikainen, A. Paavonen, J. 2011. Toiminnallisia loukkuja: hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa 91-108. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampere University. <https://urn.fi/urn:nbn:uta-3-824>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 8.3.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelun käsikirja 14.2.2022. Perhekuntoutus. Viitattu 26.3.2023. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhekuntoutus>

Lehikoinen, J. 2012. Viina, veto vai vekara? Voimauttava valokuva päihderiippuvaisen miehen isyyden tukena. Terveystiedon edistämisen koulutusohjelma, perhe- ja perhehoitotyön johtamisen ja kehittämisen koulutusohjelma. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö (YAMK). <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/50384/ViinaVetoVekara.Painoon.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Markuksela, E. 2016. Hyvän vanhemmuuden rakentuminen päihdeongelmasta toipuvien haastattelupuheessa. Sosiaalityö. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. Pro Gradu -tutkielma. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56396/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201712184765.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Mikkonen, I. 2009. Vertaistuki osana sosiaalista vahvistamista. Artikkelit. Teoksessa Lundbom, P. Herranen, J. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. 2011. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

- Mielenterveystalo. n.d. Vertaistuki. Viitattu 13.2.2023. <https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/psykoosi/Pages/vertaistuki.aspx>
- Mieli. 4.8.2022. Vanhemmuustaidot. Viitattu 20.3.2023. <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/perheet/vanhemmuis/vanhemmuuustaidot/>
- Mielipalvelut n.d. Traummat ja traumatisoituminen. Viitattu 23.3.2023. <https://mieli-palvelut.fi/tieto/traumat-ja-traumatisoituminen/>
- Murto, K. (toim.) 2013. Terapeuttinen yhteisö. Jyväskylä: Kari consulting.
- Myllyviita, K. 2016. Peace!: selviytymisopas nuorten vanhemmille. 3.painos. Helsinki: Duodecim
- Mäkelä, R. 2001. Päihdeperheiden hoito. Suomen Lääkärilehti 56 (40), 4069–4073. <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/katsausartikkeli/paihdeperheiden-hoito/>
- Nakken, C. & Antti-Poika, I. 2015. Minä ja riippuvuus: kirja riippuvuuspersoonallisuuden syntymisestä ja toipumisesta. Kuopio: Scanria.
- Nätkin, R. 2006. Johdanto & Äitiys ja päihteet – kertomus ja politiikka. Teoksessa Nätkin, R. (toim.) Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat. Juva: PS-kustannus.
- Ojuri, A. n.d. Vertaisryhmä. Käsikirja. Väkivaltaa kokeneiden naisten osallisuuden ja voimaantumisen tukeminen.
- Orjasniemi, T. & Kurvinen, A. 2017. Häpeän päivät, pelon yöt - Lapsuuskokemuksia päihdeperheessä. 25 (2). Janus Jyväskylä, Finland.
- Pajulo, M., Savonlahti, E., Sourander, A., Ahlqvist, S., Helenius, H. & Piha, J. 2001. An early report on the mother-baby interactive capacity of substance-using mothers. Journal of Substance Abuse Treatment 20. <https://www.sciencedirect.com.libproxy.tuni.fi/science/article/pii/S074054720001616>
- Perhekeskus. n.d. Ylisukupolvisuus, mitä se tarkoittaa? Viitattu 19.9.2022 <https://www.kymenlaaksonperhekeskus.fi/apua-ja-tukea/vanhemmuiden-tuki/ylisukupolvisuus-mitae-se-tarκοittaa>
- Perälä-Littunen, S. 2004. Cultural images of good mothers and good fathers in three generations. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto
- Pirkanmaan hyvinvointialue. n.d.a. Tietoa Pirkanmaan hyvinvointialueesta. Viitattu 26.3.2023. <https://www.pirha.fi/tietoa-pirkanmaan-hyvinvointialueesta>
- Pirkanmaan hyvinvointialue. n.d.b. Perhetukikeskus Päiväperho, Tampere. Viitattu 22.3.2023. <https://www.pirha.fi/palvelupaikkahakemisto/perhetukikeskus-paivaperho>
- Punamäki, R-L., Belt, R., Rantala, M., Posa, T. 2006. Huumeidenkäytön yhteys äidin mielenterveyteen ja lapsen kehitykseen. Kirjallisuuskatsaus intervention tueksi. Teoksessa Nätkin, R. (toim.) Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat. Juva: PS-kustannus.

- Päihdehuoltolaki 17.1.1986/1284. Viitattu 28.3.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041#L2P16>
- Pöyhönen, J. Livingston, H. 2020. Tunnetaitojen käsikirja: askeleittain etenevä tunnetaito-ohjelma lapselle ja vanhemmalle. Karkkila: Mäkelä
- Rantanen, V. n.d. Mitä tunnekasvatus on ja miksi se on tarpeellista? Viitattu 6.3.2023. <https://peda.net/p/virvarantanen/tunnekasvatus/mtt>
- Rantasalo, K. 2017. Vanhemman päihdeongelma vaarantaa lapsen kehityksen. Viitattu 30.9.2022. <https://blogi.thl.fi/vanhemman-paihdeongelma-vaarantaa-lapsen-kehityksen/>
- Ruisniemi, A. 2006a. Vanhemmuus päihderiippuvuudesta toipumisen voimavarana. Teoksessa Nätkin, R. (toim.) Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat. Juva: PS-kustannus.
- Ruisniemi, A. 2006b. Minäkuvan muutos päihderiippuvuudesta toipumisissa. Tutkimus yhteisöllisestä päihdekuntoutuksesta. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampereen yliopisto. Akateeminen väitöskirja. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67597/951-44-6619-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Saari, J. Eskelinen, N. Björklund, L. 2020. Raskas perintö: ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Sadeniemi, M. Häkkinen, M. Koivisto, M. Ryhänen, T. Tsokkinen, L. 2021. Viisas mieli: opas tunnesäätelyvaikeuksista kärsiville. 1.–8. painos. Helsinki: Duodecim.
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. Viitattu 21.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki>
- TAMK. Intranet. Tekstin alkuperäisyyden tarkastus. Päivitetty 5.5.2022. Viitattu 23.2.2023. <https://intra.tuni.fi/fi/opiskelu/opiskelu-0/opinnaytetyot/tekstin-alkuperäisyyden-tarkastus>.
- Tuomi, J. Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 8. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Trogen, T. 2021. Ilo olla yhdessä: positiivisen vanhemmuuden voima. Helsinki: Kirjapaja.
- Terveyskylä. Päivitetty 3.6.2022. Mitä on vertaistuki? Viitattu 13.2.2023. <https://www.terveyskyla.fi/vertaistalo/tietoa-vertaistuesta/mita-on-vertaistuki>
- Vario, P. 2014. ”Lastensuojelussa on kyse siitä, että lapsella on hyvä olla.” Kokeumusasiantuntijalapsen hyvinvointia ja lastensuojelua tutkimassa. Jyväskylän Yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Varhaiskasvatuksen pr gradu -tutkielma. https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2018/02/Vario_progradu.pdf
- Valkonen, Leena 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä - viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology and social research;286

Valtioneuvosto. n.d. Sote-uudistus. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistus. Viitattu 30.09.2022. [https://soteuudistus.fi/uudistus-lyhyesti-](https://soteuudistus.fi/uudistus-lyhyesti)

Warpenius, K. Holmila, M. Tigerstedt, C. 2013. Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö. n.d. Tunnetaidot. Viitattu 22.3.2023. <https://www.yths.fi/terveystieto/mielenterveys/tunnetaidot/>

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset

Vanhemmuus

- Millaisia menetelmiä käytät työssäsi vanhemmuuden tukemisessa ja miksi?
- Miten vanhemman riippuvuus vaikuttaa vanhemmuuden eri osa-alueisiin?
- Missä vanhemmuuden osa-alueissa koet, että näkyy suurimmat puutteet?
- Miten ne näkyvät esimerkiksi lapsen kasvussa ja kehityksessä?

Riippuvuus

- Miten riippuvuustausta huomioidaan perheiden kanssa työskennellessä?
- Mikä riippuvuuden ulottuvuus nousee eniten esille perheiden kanssa työskennellessä ja miten tämä ulottuvuus näkyy perheen välisissä suhteissa?

Menetelmät

- Millaisia menetelmiä käytät työssäsi ja miten niitä kehittäisit?
- Miten kehitysideoita voisi toteuttaa?
- Koetko perheille annettavan tuen riittävänä ja millä tavalla se tulee ilmi?

Palvelujärjestelmä

- Minkälainen merkitys työyksikölläsi on palvelujärjestelmässä nyt ja tulevaisuudessa?
- Millaisena toivot näkeväsi tulevaisuuden Päiväperhon perhekuntoutuksen?

Liite 2. Saatekirje

SAATEKIRJE

TAMPERE

28.9.2022

Hei!

Opiskelemme Tampereen ammattikorkeakoulussa sosionomin tutkintoa. Teemme opinnäytetyön liittyen Päiväperhon perhekuntoutuksen työntekijöiden kokemuksiin työstään. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää perhekuntoutuksen työntekijöiden kokemuksia vanhemmuuden tukemisen keinoista ja niiden riittävydestä, kun perheessä on riippuvuutta ja selvittää, kuinka oma työyksikkö koetaan osana palvelujärjestelmää.

Opinnäytetyö toteutetaan yksilöhaastatteluna. Haastattelu nauhoitetaan ja litteroidaan haastattelun luotettavuuden mahdollistamiseksi. Haastattelussa jokaiselle työntekijälle on varattu noin yksi tunti aikaa. Aikataulussa joustamme tarvittaessa. Haastattelusta saadut vastaukset käsittelemme anonymisti ja luottamuksellisesti eli opinnäytetyö pyritään toteuttamaan niin, että haastateltavan henkilöllisyyttä ei voida tunnistaa. Opinnäytetyön valmistuttua työtä varten kerätty materiaali tuhoetaan sopimuksen mukaisesti sekä yksityissuojan varmistamiseksi. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista.

Kiitos jo etukäteen. Jos nousi kysyttävää, ota rohkeasti yhteyttä!

Ystävällisin terveisin:

Jenni Kangasniemi

jenni.kangasniemi@tuni.fi

Jenni Peltomäki

jenni.e.peltomaki@tuni.fi

Liite 3. Opinnäytetyön tutkimusaineiston sisällönanalyysi

